



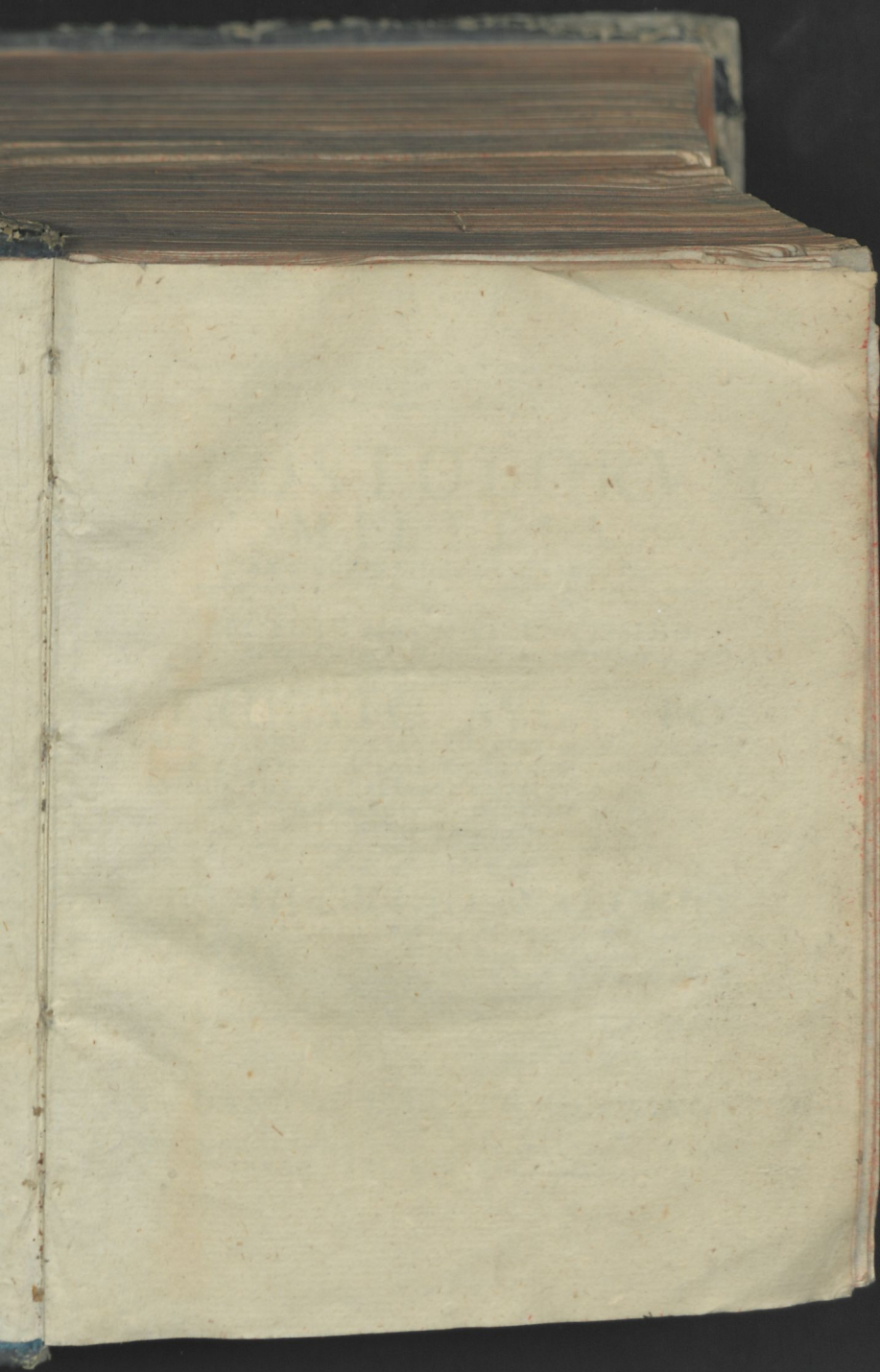
10
ben

I

5

N^o 35

Zur Willkür des Königs, Kurfürsten
Militär- und Ingenieur-
Schule.



מלאך מלייך 7

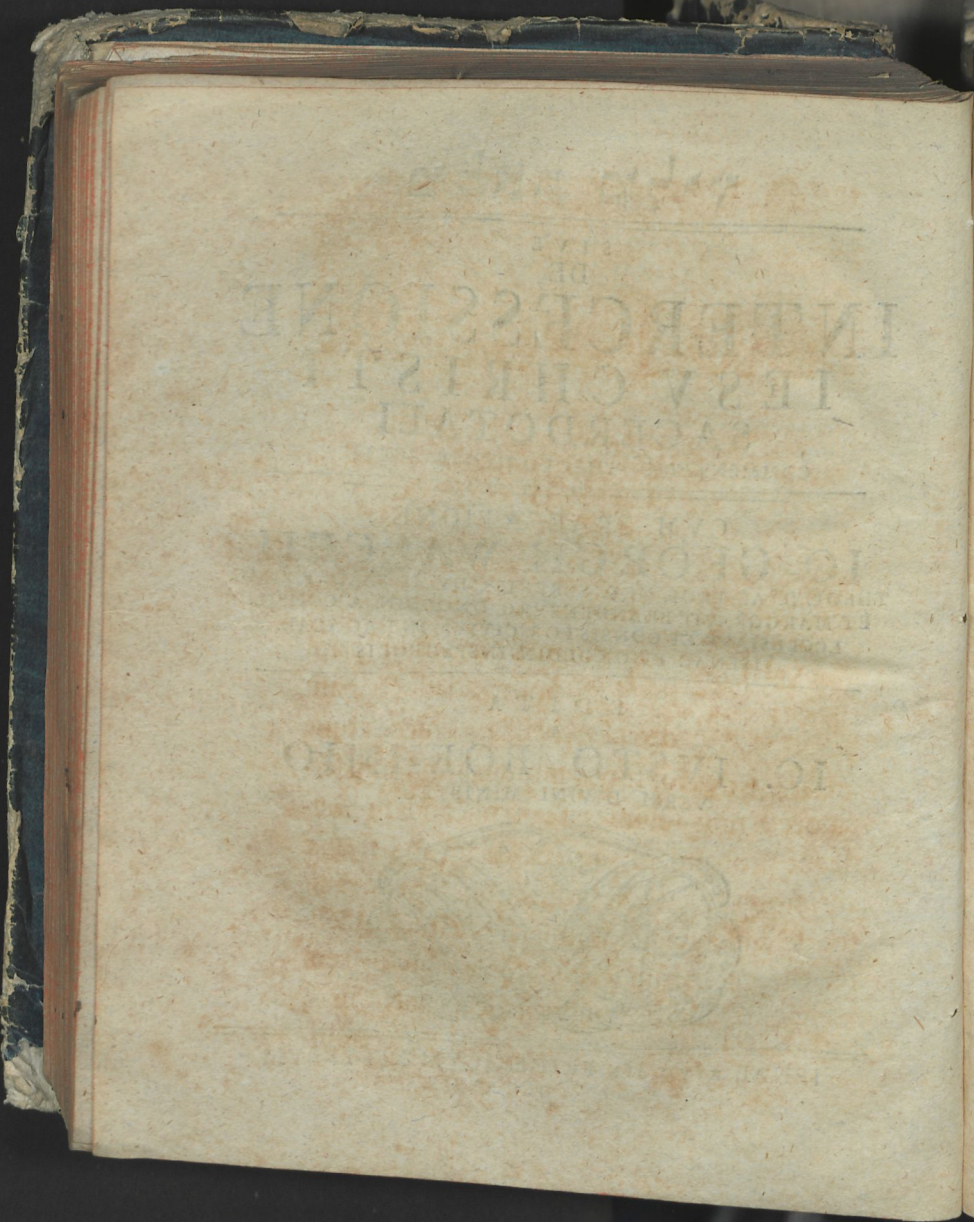
SIVE
DE
INTERCESSIONE
IESV CHRISTI
SACERDOTALI
COMMENTATIO THEOLOGICO-EXEGETICA

CVM PRAEFATIONE
IO. GEORGII WALCHII
THEOL. D. AC PROF. ORD. SERENISS. DVCIS SAXO-ISENAC.
ET MARGGRAVII BRANDENBURG. ONOLDIN. A CONSIL.
ECCLESIAS. ET CONSISTOR. CIVIVM IN HAC ACAD.
ISENAC. ET ONOLDIN. INSPECTORIS

EDITA
A
IO. IVSTO BOEHMIO
VERBI DIVINI MINISTRO.



IAENAE APVD IO. FRIDERICVM RITTERVM
A. O. R. M DCC XXXIX.





L. B.

S.



VAM singularem industriam
theologi nostri ad doctrinam
de iesu christo, vnico atque
optimo omnium hominum ser-
uatore, non solum rite explicandam soli-
deque probandam; verum etiam ab iis, quæ
veritatum cælestium hostes obiiciunt, graui-
ter defendendam adhibuerint, fatis luculen-
ter egregia eorum scripta, quæ hanc in rem
composuerunt ac publici fecerunt iuris,

X 2

mon-

P R A E F A T I O.

monstrant, speciatimque id eximiae commentationes AEGID. HVNNII, IO. BRENTII, MARTIN. CHEMNITII, IACOB. ANDRAEAE, GEORGII MYLII, LEON. HVTTERI, IOANN. SCHROEDERI, BALTHAS. MEISNERI, IVSTI FEVRBORNII, THEODOR. THVMMII, PETR. HABERKORNII, IOANN. CONRAD. DANNHAVERI, SALOM. GLASSII ac multorum aliorum, qui et superiore et nostra aetate floruerunt, omnino comprobant. Quaecumque enim ad articulum de christo pertinent atque a nobis ex scripturis sacris de illo credenda sunt, studiose illustrarunt ac nunc integram hanc doctrinam; nunc quamdam illius partem, siue ad personam; siue ad statum; siue ad officium quoddam messiae spectet, solide ac perspicue explanarunt.

Ita sane maxime utilem et laudabilem praestiterunt operam. Inter capita enim
fidei;

P R A E F A T I O.

fidei nostræ christianæ illud, quod de christo exponit, omni iure principatum tenet; nec ab ullo, qui sempiternam consequi vult felicitatem, ignorari debet, quoniam iesus christus est vnicum salutis nostræ fundamentum, I *Corinth.* III, II. *Ephes.* II, 20. *act.* IV, 12. vnicus dei hominumque ^{μεσίας}; I *Timoth.* II, 5. hincque et principalis ac communis scopus omnis scripturæ diuinæ: omnium illius librorum cum prioris; tum posterioris fœderis, *Luc.* XXIV, 27. *Ioann.* V, 46. *act.* X, 43. ac per consequens summa ac centrum totius religionis christianæ, adeo vt sine christo deum nec rite cognoscere; nec colere ac pie viuere possimus. Ille est, cui non solum nostram iustificationem: veniam peccatorum: omnem gratiæ diuinæ reconciliationem; verum etiam vitæ sanctimoniam debemus, quum hanc nobis adquisiuit: hanc in nobis produ-

P R A E F A T I O.

cit, auget, conferuat, *Ioann. xv, 5. I Corinth.*
1, 30. ebr. ix, 14. ille est, ex cuius ple-
nitudine nos accipimus *χαρις ἀντὶ χάριτος,*
Ioann. 1, 16.

Prout autem, quod nunc breuiter obser-
uauimus, doctrina de christo principem sibi locum
inter articulos fidei vindicat ac cognitio illius
ad salutem æternam impetrandam absolute
necessaria est; ita eiusmodi in se continet
veritates, quæ sunt graues ac difficiles, quæ-
ue multos ac varios aduersariorum impetus
fuerunt expertæ. Sane qui historiam eccle-
siasticam non plane expertus est, probe scit, ve-
ritatum cælestium hostes nullum christia-
num dogma maiori studio impugnasse suis-
que commaculasse erroribus, ac ipsam de
iesu christo sacram doctrinam. Nunc fue-
runt, qui christum vere deum; aut homi-
nem esse, negarent: nunc, qui vinculum,
quo duæ naturæ in christo ita sunt vnitæ,
vt

P R A E F A T I O.

vt vnā constituent personam, soluerent; aut naturas inter se confunderent: nunc, qui de statu aut exinanitionis; aut exaltationis minus recte sentirent: nunc, qui satisfactionem eius vehementer impugnant. Quam conditionem quum articulus hic præ se ferat, recte agunt, qui in vberiore illius explicatione, probatione ac defensione sua studia collocant et licet non integrum; partem tamen illius quamdam, in primis eam, quæ ab aliis non copiose; nec distincte satis est explanata, ita enarrant, vt ad illius faciliorem atque adcuratiorem cognitionem pariter; ac maiorem confirmationem quidquam adferant. Atqui operam eiusmodi venerandus ac clarissimus AVCTOR commentationis huius doctissimæ præstitit et in ea grauisimum de *intercessione iesu christi sacerdotali* argumentum eo modo edisseruit, vt propter solidam, distinctam ac perspicuam tractandi

di

P R A E F A T I O.

di rationem, quam adhibuit, laudari omnino debeat atque aliis commendari. Spes igitur est, fore, ut scriptum hoc uberiores fructus diuini doctrinae cultoribus adferat, quod ut deus pro sua benignitate efficiat, ex animo precor. Vale, beneuole lector, et mihi porro faue.

Iena d. xii. septembr.
M D C C X X X I X.

IO. GEORGIUS WALCHIVS.





Σύνοψις.

INTERCESSIO Iesu Christi digna est, quae diligentius perpendatur §. 1. referenda ad munus eius sacerdotale §. 2. quo functus in diebus carnis §. 3. saepius fudit preces cum clamore valido et lacrymis Ebr. V, 7. §. 4. e. g. ad Lazari sepulcrum §. 5. sanaturus mutum et praesigiens hierosolymae incertum §. 6. baptizatus §. 7. nec non in variis montibus §. 8. atque desertis *διωρηγήτων ἐν τῇ ἠγρονεικῇ* Luc. VI, 12. §. 9. praecipuis vero peculiari sua oratione sacerdotali Iob. XVII, 1. seqq. §. 10; uti et in oliuarum monte Luc. XXII, 41-44. §. 11. inque ara crucis Luc. XXIII, 34. §. 12. instar patroni catholici §. 13. interpellatione efficacissima §. 14. ad patrem immo sacrosanctam trinitatem directa §. 15. quouis tempore exauditus §. 16. orans non sui, sed nostri causa §. 17. ut videlicet nobis exemplum §. 18.

gratiam et benedictionem suppeditaret §. 19. Sicut igitur in terra versatus rogavit §. 20; ita semper Christus viuit ad intercedendum Ebr. VII, 25. §. 21. Haecce intercessio definitur §. 22. ut vera §. 23. ac propria §. 24. formalis, realis, oralis §. 25. *Ὁρασην* §. 26. non humilis §. 27. sed maiestatica §. 28. *ἰασην* §. 29. ardua ac maxime necessaria §. 30. goetica §. 31. fidelissima §. 32. 33. amantissima §. 34. salutaris §. 35. cuius modus esse descriptu difficilis sit, in sacris tamen pandectis aliquatenus reuelatus §. 36. quippe quo patrocinio ob oculos ponit patri solutum meritum §. 37. ut eius meminerit §. 38. meliora loquens Abelis sanguine §. 39. videlicet non vindictam, sed gratiam §. 40. redemptionem §. 41. absolutionem §. 42. liberationem a malis §. 43. more aduocati §. 44. et *παγκλήτου* §. 45.

A

iusti

iusti 1 Io. II, 1. 2. §. 46. vocati ad hoc officium §. 47. quo quidem nomine et pater 2 Cor. V, 18. 19. §. 48. ac spiritus sanctus insignitur 1o. XIV, 16. §. 49. sed diuersa plane ratione. §. 50. delineta §. 51. Christus vnicus uertus inter deum et homines existit כריס্তু dictus §. 52. cuius interpellatio ^{uere} exhibito nititur §. 53. qui iussus postulare Psalm II, 8. §. 54. immo uocatus aeternus sacerdos. Psalm CX, 3. §. 55. cuius partes iam subit post lapsum humani generis §. 56. reali, puta, intercessione §. 57. qua bene cupit patriarchis, Adamo, Noae §. 58. Abrahamo eiusque semini §. 59. Israelitis §. 60. promissus instar Moysi, Mose illustrior §. 61. sacerdos fidelis, 1 Sam. II, 35. sacrificium precum offerens pro Hierosolyma et Zacharia §. 62. idque validissimum, efficacissimum §. 63. concilians nobis appropriationem salutis adquisitae morte eius §. 64. 65. pontifex dictus secundum ordinem Melchisedeci, non Aaronis §. 66. uniuersalis §. 67. pro malis probisue intercedens §. 68. 69. cuius interpellationi gene-

ralius priuatio a malis ac condonatio honorum adscribenda §. 70. specialius iustificatio peccatoris §. 71. 72. misio atque unctio spiritus sancti 1o. XIV, 16. 26. §. 73. purificatio cultus nostri Apoc. VIII, 34. §. 74. eiusque sanctificatio §. 75. liberrimus ad thronum gratiae accessus §. 76. absque seruitu timore §. 77. sed ^{uere} uisitas §. 78. perseverantia in fide §. 79. absolutio in extremo iudicio §. 80. 81. benedictio §. 82. 83. grata mentis testera aestimanda §. 84. debitaque imitatione §. 85. qua regale sacerdotium decet §. 86. intercedendo pro aliis §. 87. orando nomine Christi §. 88. id quod praecipue doctorum ecclesiae est §. 89. qui dicti ideo intercessores apud deum §. 90. Demique Christi deprecatio non solum ⁱⁿ ^{uere} ^{uere} praebet §. 91. 92. sed et iudicatur Eph. V, 2. §. 93. usque diuino cultu honorandus §. 94. reiectis dubiis §. 95. angelis §. 96. sanctis, patronis §. 97. quos omnes longe antecellit §. 98. 99. existens angelus intercessorum millenis alius maior excellentior, illustrior §. 100.

L. D. B. V.

§. I.



AVD raro pro dolor ! euenit, vt summa ac maxima beneficia diuina aut plane silentio praetercamus, aut fugitiuo faltem lustremus oculo. Huc non immerito referendum est arduum illud nobisque mortalibus salutare negotium intercessionis carissimi nostri seruatoris; quippe quod diligentius omnino atque altius, quam sit plerumque, perpendi, immo animorum nostrorum medullis infixum quouis tempore haerere deberet. Nec enim vlla est dulcior consolatio quam cognoscere, Christum pontificem et interpellatorem esse pro nobis. a)

§. II. Istam autem interpellationem ad summum nostri redemptoris munus sacerdotale pertinere, quis est, qui ibit inficias? hocce duabus praecipue partibus absoluitur, satisfactione nimirum pro hominibus atque intercessione. b) Satisfactio consideranda partim actiua,

a) Verba sunt MELANCHTONIS in ep. ad rom. c. 8. p. 225. quocum consentit LUTHER. tom. VI. Altenburg. fol. 251. b. Ist nun die Summa auß fürchte gefast, daß Christus unser Priester ist, und selbst für uns tritt, das ist unser Haupt-Articul und der Beunn alles Trostes und Schagens, davon wir Christen wissen; et tom. IV. Wirtemberg. germ. fol. 291. a. daher laßt uns Trost schöpsen, fröhlich und guten Muths seyn, und mit festen Glauben schliessen, daß, für welche der Herr Christus bittet, die werden freylich genesen, und erhalten werden wie der des Teufels Toben und Wüten, dazu der Sünde und allerley Unsechtung; nec non DANHAVER. lat. catech. part. V. conc. 23. p. m. 870. Die hohepriesterliche Fürbitte Christi Iesu ist einer von den höchsten, trostreichsten Articula unserer Christlichen Religion. Caeterum dissertatione de aduocatione Iesu Christi, conscriptam et editam a v. IO. OLEARIO Lips. 1688. 4. partim allegatam legitimus, quam vero illustrare oculis potestas non facta fuit.

b) DORSCHENS penitenc. disput. 2. de sessione ad dextram Dei thes. 57. Sacerdotale officium duo potissimum complectitur. i. ipsam oblationem sacrificii infiniti pretii deo factam; quae ad satisfactionem refertur;

actiua, qua se seruatur mundi subiecit legi, quam pro nobis totam impleuit, nosque ab eius maledictione redemit. Gal. III, 13. c. IV, 4. 5. Rom. V, 19. c. VIII, 3. 4. Matth. V, 17. 18; partim passua, qua semet ipsum patri obtulit victimam pro delicto Ies. LIII, 10. ita, *ut misericors esset et fidelis pontifex princeps, qui expiaret peccata populi* Ebr. II, 17. Sicut itaque cuiuslibet summi sacerdotis quondam erat, non offerre tantum sacrificia; sed et orare pro populo, illique bene precari; ita Christus quoque, quem illi adumbrarunt, e) utrumque praestitit studio longe consummatori vocatus a Deo, quemadmodum et Aaron Ebr. V, 4. *unicam pro peccatis offerens hostiam, qua consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur* c. X, 12. 14. *nec transiens habet sacerdotium, semper vivens ad intercedendum pro illis.* d) c. VII, 24. 25. Unde gravissimum emergit intercessionis negotium, quo perfectus mediator noster oravit, immo orat adhuc.

§. III. Orait, inquam, in diebus carnis suae, ita vt de eo quoque verum sit id, quod praedictum Psalm CXVI, 2. *in diebus meis inuocabo, e) preces aeque ac supplicationes ad eum, qui ipsum seruare poterat ex morte, cum clamore valido lacrymisque offerens et exaudiens ex reuerentia* Ebr. V, 7. Vbi, vt eo felicius apostoli de hac re differents mentem ac scopum adsequamur, pauca *de is waqode* notandum, Paulum tota hac epistola id praecipue agere, quo ebraeos

ad

intercessionem apud deum patrem vigore factae sacrificiationis et satisfactionis, quae intercessio includit quasi specialissimam et intimam continuationem in coelis perennem ipsius sacrificii et vniuersae obedientiae dignitae Christi. Illius ergo infinitae pretiositatis, oblationis et huiusmodi perennis intercessionis immediatae mentis Christus dicitur sacerdos in aeternum, conf. sis RECHENBERG. *append. in LL. Symbol. cap. VII.*

§. 7. p. m. 142. et vnd. *insit. ibel. pag. 813. §. 35.*

Typos fuisse pontifices V. T. Christi antitypi excellentioris, reuolueret superscedemus; otia hic nobis faciunt *WANDIVS* in *Jüd. Zeitgth.*

lib. c. XXX. fol. 514. sequi *WALER. HERBERGER magnal. fol.*

ast. seq. GLAEVIVS philol. lib. 2. part. n. tract. 2. Sect. 4. artic. 5. p.

m. 1225. DE LANGIVS ideae systematis apostoli et euangel. de Salutis oeco-

nom. in Christo. Proposit. 12. §. 25. p. 176. seqq.

¶ Vid. d. 10. *BENED. CARPZOVIVS* *disser. de vocatione Moyses ad Sa-*

cerdotium Lips. 1689.

¶ *THEOPHYLACTVS* in *Ebr. V. 7.* hunc textum, commentatur, Apo-

stolus a Dauidae desumit, quod dicit Psalm CXVI, 2. et in diebus meis

inuocabo; totum enim psalmum ad Christum refert.

ad fidem conuersos, christianam tamen libertatem ritibus leuiticis, quibus abs teneris vnguiculis erant imbuti, postposituros in verum reducat tramitem; condociens, cultum istum non nisi vmbra futurorum exhibuisse, quae corpore praesente cessarent, nec caerimoniarum neglectum, vti persuasum habebant, vllum attrahere detrimentum. Quum vero de antiquitate et praestantia cultus leuitici multa in medium attulissent iudaeorum doctores, quibus animi fidelium non mediocriter commoti videbantur, suum quidem honorem Mosi, Aaroni eiusque posteris deberi, profiteretur; sed multis tamen parasangis a Christo, eiusque doctrina ac munere superari, contendit. Qua data occasione apostolus Iesu sacerdotis praee Aaron praestantiam inuictis rationibus demonstrat v. 6. Quo factum quoque esse, duco, vt hic adhibuerit verbum *προσφύσει*, cuius sensus proprie sacrificialis, denotans hasce Christi preces non ad officium sacerdotale tantum pertinere, sed et ad sacrificium ipsum, f) quas, quamdiu corporis hospitio inter mortales vsus fuit, fudit.

§. IV. Summo caeterum ibidem studio vocat *deprecis xpi inuenglas* per illas indicans deprecationes pro auersione omnium malorum; per has vero supplicia vota pro impetratione quorumcunque bonorum, quae suscepit *cum clamore valido et lacrymis*, h. e. maximo studio, et commotione animae, minime ad speciem; multo ardentius quam omnes caeteri homines, et hoc quidem *in diebus carnis*, vbi exinanitionis suae status dicuntur *dies*, quoniam eadem non in aeternum sed aliquantisper durabant, *carnis*, quia eadem tempestate erat aequalis caeteris mortalibus Ebr. II, 14. Phil. II, 7. Rom. VIII, 3. ita, vt paucis multa dicat, ablegaturus nos ad totum Christi vitae decursum, in quo varii huius muneris sacerdotalis actus multaque suffragium holocaustata sunt deprehendenda.

§. V. En preces istas ac lacrymas profusas ad sepulchrum Lazari! Io. XI, 35. vbi, quamuis dominus cum in vitam reuocare decreuisset, et alias eiusmodi miraculum editurus lugentium singultus compe-scuisset Luc. VII, 13. c. VIII, 52; ita tamen nullo dolori eo tempore indulsit, vt vnacum lacrymantibus collacrymatus fuerit. Mirandum sane, quare mortuum non tacite susceperit, sed clara flebilique voce, recordatur, puta, quanta semper crudelitate mors grassata sit ab initio mundi in optimos suos quosque maiores, proavos et amicos, in Abrahamum, Isaacum, Iacobum, Moysen, prophetas,

A 3

f) Bene hoc adnotat GERHARDTUS *commentar. in epistolam ad ebranos* cap. V, 7.

„ac paulo ante in suavisimum, amicum Lazarum; adeoque lacry-
 „mae Mariae et iudaeorum refricant ei omnia vulnera, quae hacten-
 „us ex morte omnium sanctorum accepit. Quare stomachatur ad-
 „uersus mortem grauissime. g)

§. VI. En hephatah eiusque suspiria, quibus in caelum suspici-
 ens ingemuit sanaturus *καθὼς μυριάδος!* Marc. VII, 34. quae quem
 fragrantissimum odorem post se reliquerint, quippe quibus suffitum
 suum noster pontifex adoleuit, facile conicias. Inter praecipua
 quondam specierum genera ad suffitus V. T. commendata sunt, la-
 crymae ex arboribus stillantes earumque corticibus refricatis. b)
 Hic lignum, hic arbor vitae, ex qua eliciuntur lacrumarum aromata
 in odorem suauissimum patri 2 Cor. II, 15. En singultus extremam
 vrbis et populi israelitici *πρωτοεργίας* praefagientes! Luc. XIX, 41.

§. VII. Nec immerito huc referendae sunt preces, quas Chri-
 stus tinctus ab Ioanne in Iordane flumine fudit tanta vi, tanta effica-
 cia, vt caelorum *ἀνεῖς* ipsi sit facta Luc. III, 21. clauibus nimirum,
 quibus praeditus Apoc. III, 7. referit sancta, nobisque parat liberio-
 rem in caelum accessum, ex quo super eum spiritus Dei descendit
 formatus in speciem columbae candidae, paterque eum reddit cer-
 tiorem, orationem eius esse suauissimam, comite voce: *hic filius di-*
lectissimus meus, in quo adquiesco. Quis tam luscus, quin ex hisce
 perscipiat, verum omnino esse, quod Deus Christum, qui se sum-
 misit, in summam extulerit dignitatem, ac *donauerit ei nomen, quod*
est supra omne nomen, vt ad nomen IESV omne genu se flectat caele-
stium ac terrestrium et subterraneorum, omniaque lingua confiteatur,
quod Dominus sit ad gloriam patris? Philip. II, 8. 9. 10. 11. quis est,
 quin hic mysterium baptismatis significatum cognoscat, ita vt „quam
 „perium homo de baptismo egreditur, ei ianua regni caelestis
 „aperiatur. i)

§. VIII. Saepius caeterum contigit, vt montes, quorum seces-
 sus adamauit, ascenderit, ibi rogaturus. Luc. IX, 18. 28. legens
 quasi vestigia maiorum, Abrahami Gen. XIII, 11. Moysi Exod. XIX, 3.
 caeterorum Io. IV, 20. Vbi tantum absuit, vt altus vniquam somnus
 vigilem nostrum dormibundum habuerit, vt *diluculo primo surgens*
abierit in loca deserta, ibique orauerit Marc. I, 35. Quid? quod idem
 dici-

g) Loqui libet ita cum venerabili BRENTIO, *homil. in Ioann. III. cap.*
XI. fol. m. 464.

b) Legi merentur quae annotata in LVNDII *Jüdisch. Zelligth. lib. I.*
cap. XXXVII. fol. 147. seqq. deprehendimus.

i) Ita sentit AVGVSTIN. *Sermon. 29. de tempore rom. X. col. VI, 22.*

dicitur διακονησαν ἐν τῇ προσευχῇ τῷ Θεῷ Luc. VI, 12. quae quidem verba de aede seu oratorio, in quo preces haberi solebant, quorum multa apud iudaeos aequae ac Samaritanos fuisse testatur ΕΠΙΡΗΑΝΙΣ, *k*) nonnulli explicant *l*); attamen alii bene monent διακονησαν usurpari non tantum de locis, verum etiam de rebus ac negotiis, in quibus expediendis quidam versatur, *m*) num is, qui circumdatus hostibus a somno haberi potuit? v. 12. isne qui lux mundi dicitur Io. I, 9. tenebris offundi debuit? *n*) nullatenus, enixissimis potius votis contendit, ut gravissimam resarciat iacturam humani generis, ut ea tempestate officii sui progressus capiat, parans se ad eligendos veritatis testes, quos patri dicat, commendat, consecrat. Quamobrem hocce *προδεργνα* apostoli secuti in sufficiens collegis, Barnaba ac Paulo Act. XIII, 3. rogant dominum messis, qui operarios suam in messem eiciat Matth. IX, 38.

§. IX. Alia data occasione *secedit in montem* priuatim, *ad orandum*, Matth. XIV, 23. Marc. 6, 46. „admonens nos, quomodo
„fidelis anima relinquat mundi planitiem, et ad caeli montana sancta
„deuotione contendat, et ita dulcissime sentiat interius Dei loquentis
„alloquia. „*d*) Sic peracto cibationis miraculo solus remanet rogaturus Luc. IX, 18. immo comitibus tribus discipulis, Petro videlicet, Ioanne ac Iacobo, *adscendit in montem, ut precaretur, et facta est inter orandum species vultus eius alia, et vestitus eius albus atque resurgens* Luc. IX, 28. 29.

§. X. Et quid dicam de insigni labiorum holocaustate, quod sacrum patri esse voluit? peculiarem puto orationem sacerdotalem, quam sicuti paulo ante obitum concepit in coenaculo, quo pascha celebrabatur coll. Io. XIII, 31. ita quoque palmam quasi caeteris praeripere videtur Ioann. XVII, 1. sqq. hic enim non mortalis cum mortali, nec mortalis cum immortalis, sed Deus cum Deo loquitur:

k) Tom. 2. lib. 3. cap. 80. et FRIDEAUX *hist. des Juifs et des peuples Voisins* tom. 2. lib. 6. pap. 354. seqq.

l) DRUSIVS, HAMMONDVS in *b. l.* fol. 305. a. GOTTFR. OLEARIVS *obseruat. in Matth.* p. 171. HEINSIVS *exercitat. sacr.* p. 286.

m) WITSIVS *meletema. leidens.* p. 71. CAMPEIVS *VITRINGA antisynagog.* cap. 33. p. 251.

n) Non male Syrus h. l. Aggal' h' vo, i. e. splendebat per nostrum. Sol iustitiae radiis suis totum mundum in tenebris repentem collustraturus erat.

o) GERHARDVS *meditat. sacr.* 21. p. 138.

tur: p) loquitur autem verba vitæ Io. VI, 6. loquitur in totius ecclesiae emolumentum. Quare quouis tempore a doctoribus merito magni fuit aestimata. q) Ea aetate vota suscipit, qua ex mundo discessurus est, vt vel inde facile conici queat, iisdem omnia comprehendit, vt praefens sit pater instanti passioni, qua finita gloria eius et maiestas per totum terrarum orbem celebranda cognosceretur; iisdem intensissime efflagitat, vt concordēs apostoli maneant atque in vbiq; vigentium; vt eorum ministerium eo feliciter procedat, vt salutaris euangelii doctrina conseruetur, augeatur, propagetur. Quid, quæso, his rebus maius, quid dulcius, quidue praestantius contingere fidelibus vniquam potuit? „Haec precatio est perpetua precatio, et gemitus perpetuus filii Dei, cuius nulla ardentior vox audita fuit in caelo et in terra, r)“

§. XI. „Quum sciret noster pontifex futurum, ac subinde diceret,

p) AVOUSTINVS tractat. 102. in Io. tom. 9. p. 590. neque ab hac intercessione excludenda est natura diuina; est enim vox maiestatis plena v. 24. volo, non peto.

q) LUTHERVS tom. 6. Len. fol. 169. sqq. Unter allen Wercken unserß Herrn Christi solten wir wol sonderlich wünschen, zu hören, wie er sich gestellt, wenn er gebetet und mit seinem lieben Vater geredet hat, nun stehet es hier vor Augen geschriben mit vielen Worten, so er vor seinen Jüngern geredet, und ihnen zulezt gelassen hat, und achtets doch niemand. Wäre es nicht geschriben, so wolten wir bis ans Ende der Welt darnach laufen; und ist süßwahr aus demassen ein heftig, herzlich Gebet, darinnen er den Abgrund des Herzens gantz herausschüttet. Wenn wir sehen und erwegen können, wer der Mann ist, so da bittet, und auch, das gebeten wird, dazu, wie groß das ist, darum er bittet; würden wirs nicht so unwerth und gering achten; sondern gewahr werden, und fühlen, was diese einfältige Worte für überschwingliche Krafft und köstlich Ding haben und geben.

RENTIUS in Io. fol. 665. haec Christi precatio omnibus praefenda est, quippe quod ex hac omnes aliorum preces suas habuerint efficaciam. Nisi enim Christus impetrasset, eis fauorem patris et aditum ad patrem sua intercessione; nunquam potuissent preceationibus suis ad deum peruenire. conf. H. SPENER, Glaub. Trost p. 450. f. 2. et IO. IAC. VLRICH in seinem räuchernden und betenden Hohenpriester Jesu, oder das 17de cap. Johannis in 48. Predigten Zürich 1713. 2.

r) MELANCTON exposit. die Viridium p. m. 333.

ret, oportere se pati ac interfici pro salute multorum, fecerit in montem oliuarum cum discipulis suis, non ut vitaret, quod necesse erat perpeti ac sustinere; sed ut ostenderet, quod ita fieri oporteat in omni persecutione; ne sua quisque culpa incidisse videntur, sed gestus quoque viuo penicillo delineentur Luc. XXII, 41. 43. 44. *anulus est ad iactum lapidis, flexisque genibus rogabat: pater, dicens, si vis, transfer calicem istum a me; verumtamen non mea voluntas, sed tua sit, constitutus autem in agonis intentius orabat.* Quae quidem verba ter repetit Matth. XXVI, 35. 44. Marc. XVI, 25. 32. nos quasi erudiens, quod, quo vehementior ac propior sit calamitas, eo enixiores, eoque crebriores esse debeant gemitus Luc. XXII, 40. XI, 8. 9. Rom. XII, 12.

§. XII. Qua de causa nec preces istas intermisit in sacratissima crucis ara, quam ceu cathedram siue oratorium lubens adscendit mediator coelumque inter et terram expansis manibus, qui mos olim erat precantium Psalm. LXXXVIII, 10. cunctos amplecti cupit. Ernim pro inimicis suis vota suscipit pater, clamans, *condona eis, ignorant, quid faciunt* Luc. XXIII, 34. hoc est, noli eis negare ea, sine quibus remissionem peccatorum obtinere nequeunt, facultatem poenitentiae agendae. Vbi mirandum sane, quod, cum coram iudice iniusto, Pilato, sui causa ut agnus obmuerit, coram iustissimo numine ut patronus causam agat psalm hostium, iudaeorum Act. II, 36. 38. eorumque principum c. III, 17. Idem sunt, qui vnanimi voce clamitant: *crucifige*, quorum rem dicit ceu aduocatus, eisdem ut parcere velit pater. Huius clementia prorsus insolita omnino erat opus, ne e vestigio plecterentur nullo spatio ad respicientiam concessio. Sanat hoc modo eos, qui corpus ipsius vulnerant; soluit eos, qui membra ligantur; bene iis cupit, qui eum conuictis adficiunt, ab illis non abiturus, antequam gratiam eis consecutus fuerit, qui eum prius dimittere nolunt, quam viderent enecatam. O stupendam patientiam! o maximum amorem! hic consummatum reperimus istius oraculum: *pro praeparatoribus intercessit*, adnexo fructu: *ideo pariceps erit multorum, et cum numerosis fidelibus spolia habebit communia* Ies. LIII, 12. 1)

B

§. XIII.

- 1) Verbis vtiuntur LACTANTII de vera sapientia lib. 4. c. XVIII, 2.
 2) Hunc textum magno quondam consensu, iudaei ad Messiam retulerunt vid. RAYMUND pag. fidei, part. 2. c. IX. REINBECK in Besprechungen Tom. III. Zeit. 39. S. 16. D. MICHAELIS in h. l.

§. XIII. Ita Iesus officio sacerdotis et expiatoris catholici omni ex parte satisfecit. Quinam enim erant isti rebelles? qui eum regem aut doctorem suum non tantum non agnoscebant, sed et tota multitudo hominum Ies. LIII, 6. coll. Ebr. IX, 28. in quorum locum surrogatus portavit onus graue humeris impositum; hinc *remitte*, inquit, *illis*. Quare non *his*? omnes omnino mortales ac peccatores, qui ansam delictis suis praebuere, quod cruci sit addixus, non sane praesentes milites solos hac intercessione vult colligere. *u)* Quo non minus referendum verbum hic adhibitum *ἀφ' οὐρανοῦ*, quod de arbore fructibus destituta Luc. XIII, 8. pro qua hortulanus dominum vineae quaerit, reperimus; ita, vt eius exemplo moniti percipiamus, quid sit, quod tam saepe tanque diligenter innuit: *orate pro iis, qui vos infestant* Matth. V, 44.

§. XIV. Ne diutius pluribus. locis de hoc negotio loquentibus immoremur; vel ex adductis apparet, verum esse, quod supra §. 3. Apostolus testari voluit, verbis: *rogauit, dum vixit, et exaudiuit* *ἀπὸ τοῦ ἰωαβέου*, i. e. non frustra, non sine fructu preces fudit, sed patri placuerunt, et, quod in votis habuit pro mortalibus, ei dedit; si quaeris, quare? Paullus reponder: *ex reuerentia*. *ἰωαβέου* significat certum tempus opportunum, quod Deus definiuit, in co-precationes pro hominibus audiendi: *opportuni illi dies* erant, quibus corporis hospitio in terra vsus fuit Christus Ies. LIX, 8. nullam horam praetermisit, qua non de salute stemmatis humani sollicitus fuerit *x)* procuranda. Apostolus plane persuasus est, preces non in cassum

u) Egrege hoc animaduertit DANHAYER. *dissert. de 7. verbis Christi p. 5.* nec non OLEARIVS im *Handbuche P. I. aricul. 55. p. 376.* Dieses ist das allerherrlichste, denkwürdigste Gebet unsers einigen Hohenpriesters und Seligmachers zu seinem himmlischen Vater für seine ärgsten Feinde und uns alle, die wir seine Feinde waren, Röm. 5, 1. die ihn nicht allein mit Rath, wie die Jüden, sondern auch mit der That und Hand, als die Kriegsknechte und mit ihrer Bosheit gereinigt haben.

x) Vid. SVIDAS voc. *ἰωαβέου*; BROCHMANN *ad Ebr. V. 7.* Christo dum Apostolus *ἰωαβέου* tribuit, vult, ipsum summa semper fuisse vsuum circumspectione in peragendo negotio redemptionis, et in sustinenda passione acerbissima, ne quidquam admitteret, quod minus probaretur Deo, in cuius conspectu semper versabatur. Ob quam etiam in peragendo negotio redemptionis prudentem circumspectionem et sollicitam timiditatem, ne Deum offenderet. Seu ob quam sollicitudinem,

causam abiisse, quia eum tamquam praedem dimisit liberum pater, quia ad dextram suam illum exaltavit, et euangelium sublatu cultu leuitico large in toto terrarum orbe praedicatum fuit.

§. XV. Vnum adhuc restat, quod nobis de intercessione verba facientibus exponendum est, terminus videlicet, quo omnes preces, quas quoad vixit in carne Christus, adoleuit, tetenderint? nec hoc Paulus silentio transilire voluit, qui hoc sibi totum sumisit, quo de mediatoris officio adaequate atque efficaciter dissereret. *Precaeus*, inquit, *ad illum, qui poterat eum seruare a morte* Ebr. V, 7. pater est, quem cunctis suis votis compellere solet, Io. XVII, 1. Luc. XXIII, 34. 46. quem filiali cultu honorat. At vero tamen nobis omnino caueamus, ne caeteras personas hinc segregemus. Filius patrem adorans minime excludit spiritum sanctum, nec se suamque diuinam naturam. 1) hi tres enim vnum sunt 1 Io. V, 7. Io. X, 30. vnum, non voluntate modo atque consensu; sed et *essentia* Io. XVII, 22. 11. 1 Io. V, 3. Christus ipse est, qui sese a morte seruauit Io. XI, 19. X, 17. 18. qui sibi met ipsi 2) satisfacere 2 Cor. V, 18. 19 qui suis votis in adsumta carne diuinam suam maiestatem compellere potuit, a qua omnis pendeat vincendi virtus ac meriti pondus, immo precum efficacia dignitasque.

§. XVI. Studio, inquam, precum dignitas atque efficacia. Tantum enim abest, vt vllus sonus vllumue verbum in terram ceciderit, vt quaelibet suspiria quam largissimis fructibus referta et donata sint. Ipse testis fidelis, ipsa veritas hoc confirmat tripudians: *grates tibi pers. luo, parens, quod me exaudiueris, haud ignorans te me semper audire* Io. XI, 41. 42. auditus est seruator §. 14. ex reuerentia, vt de omnibus suis precibus *in vltimo* illud: consummatum est, decantauerit, significans, se perfecisse opus, quod ipsi datum fuerit.

B 2

Io.

nem, qua erga patrem se reuerenter et obedienter per omnia gessit, a Deo exauditus est.

1) CYRILLVS: quidquid a patre Christus vt homo petiit, id quoque a se ipso et spiritu s. vt Deo petiit. *DORSCHVEVS harmon. in Io. 17. P. m. 163.* Christus orando patrem non excludit suam naturam diuinam vid. et sis *QVNSTAEDT. Systemat. P. III. t. 3. p. 256. KOENIG. theol. postiu. pag. 153. §. 234.*

2) *WYDDEVS instit. theol. lib. 4. t. II. p. 817.* nec obstat, quod hac ratione et sibi met ipsi satisfecerit - - - cum duplicem sustinuerit personam, et iudicis, et sponforis, conf. *BERHARD. loc. theol. de persona et officio Christi §. 65.*

Io. XVII, 4. c. XIX, 30. consummatit vna oblatione in perpetuum eos, qui sanctificantur Ebr. X, 14. et quis dignus est, qui enarrare possit omnia, quae in probos improbosque redundant ex haec intercessione emolumenta.

§. XVII. Nemo quaerat, cur sacerdos noster tam saepe, tam intense, tamque submisit, quamdiu carne vestitus fuit, orauerit, qui nihilo indiguit, Deus existens sibi sufficientissimus? Scias namque velum, quod crebrius sua obtulerit labiorum holocaustata, procedens in terram verbis: *transseat haec hora, si potest fieri, transfer calcem!* Marc. XIV, 35. *Deus mi, quare me dereliquisti?* Matth. XXVII, 46. quibus, vti in caeteris, suam causam egisse visus; haud vero pro se, sin finem respexeris, adoleuit preces; at pro se tamquam obiecto precum et mediatore finis, qui in illo tormentaretur. a) Sibine enim humilis, passionibus obnoxius ac mortuus fuit? sibine aliquid meruit? nonne omnia potius nostri ergo suscepit? *nobis natus et datus* Ies. IX, 6. Christus humanam induit naturam, legi se mortique subiecit, quod sui causa minime debuit, ita, vt omnes suas et actiones et passionem pro nobis subierit, nobisque iis fauorem diuinum ac gratiam adquireret 1 Tim. II, 6. Io. X, 12. Rom. IV, 25. Idem hoc mysterium commonstraturus apostolus: *talis, inquit, decebat, vt esse nobis pontifex -- cui non opus sit quotidie, sicut illis pontificibus pro peccatis propriis victimas ferre, deinde pro delictis populi* Ebr. VII, 26. 27.

§. XVIII. De quauis igitur oratione illius merito dicere iuuabit id, quod ipse effatus est: *non propter me haec vox facta, sed propter vos* Io. XII, 30. 2 Cor. VIII, 9. Is, qui iure gloriari de se potest, omnia quae patris, et mea sunt Io. XVI, 15. numquam quidquam accepit pro se precario, omnia potius iure filiationis Ies. XLV, 24. Zach. IX, 9. Io. XVII, 19. cunctae preces eius existunt piaculares. b)

Appri-

a) Vid. SEBAST. SCHMIDIVS in Ebr. pag. 523. seqq.

b) CYPRIANVS epist. 8. ad Clement. orabat ille pro nobis, cum peccator ipse non esset, sed nostra peccata portaret. BRENTIVS homil. in Io. XI. fol. 468. ergone Christus orauit? hoc certe manifeste significat, cum dicit, se esse exauditum. Quid ergo, aut pro qua re orauit? non quod ipse indigeat oratione, aut miraculis, sed 1. vt significaret se verum hominem 2. vt hac humilitate placaret patrem hominibus. Solam autem oratio Deum potuit, nec vilius sancti, placare, quae perfecte sancta fuit, vt propter eam Deus exaudiat orationem omnium piorum 3. orauit Christus, vt et nos suo exemplo ad orationem provocaret.

Apprime huc faciunt, quae THEOPHYLACTVS commentatus est in
 „verba, *Eli, Eli, lam a asaphani*: pro nobis haec orabat, quod no-
 „strum est, sibi vindicans, vt in seipso naturae humanae formidi-
 „nem; qua mortem metuit, abfameret; reputa enim tecum; quod
 „nusquam in euangelis scriptum sit, quod orauerit pro resurrectio-
 „ne sua, sed contra potius ex potentia sua dixerit aperte: soluite
 „templum hoc, et excitabo ipsum, et potestatem habeo sumendi ani-
 „mam meam. „ Quidquid ergo sit in precibus istis, duplicem re-
 „spexit finem; alterum, vt patri honor subiectionis in exinanitionis
 „statu haberetur, eiusque gloria exstaret manifestata Io. XVIII, 41, al-
 „terum; vt nobis quaeuis salutaria iisdem impetraret, ac se nobis fi-
 „steret exemplo Io. XI, 42. vterque finis fuit meritorius pro salute no-
 „stra quolibet tempore susceptus.

§. XIX. Quo factum est, vt et benedictionem cum interces-
 sione sacerdotali arctissimo quodam vinculo coniunctam dispensauerit.
 Aaroni ac filiis eius hanc demandatam legitimus Num. VI, 23.
 2 Chron. XXIV, 13. qui vel in hoc an *חַסְדֵי שָׁמַיִם* *viri signi* Zach.
 III, 8. typum gerebant seruatoris nostri bene precantis infantibus
 Marc. X, 16. panibus sumtis Matth. XIV, 19. Marc. IX, 6. vbi sane
 non nudam cibi consecrationem vel gratiarum actionem intelligas;
 sed ipsam domini diuinam multiplicandi virtutem. Iamiam ad pa-
 trem abiturus manibus sublati iostat pontificis, summi quaeuis felici-
 tate optat apostolis Luc. XXIV, 50. Sacerdotes quandam benedictio-
 nem promulgabant montem Garizin versus Ios. VIII, 34. 35. c) non
 ouum ouo similis, quam beatitudes concione montana enunciate
 Matth. V, 1. 199. Luc. VI, 27. adeo, vt, quod de manibus praeco-
 num diuinorum, quibus Numinis gloria vnicuique abundantiori gra-
 tia populo dispensanda adqueuerit, potiori iure de Christo, splen-
 dore gloriae patris Ebr. I, 3. gloriari possimus, cuius ex plenitudine
 habuimus *gratiam pro gratia* Io. I, 16. extra cum vero nulla salus,
 nulla beatitas.

B 3

§. XX.

noceret. Si enim Christus orauit Deum ad accipienda diuinitus ea,
 quae eius ministerio erant necessaria, cum tamen ante possideret ea
 naturaliter; quam detestabilis est nostra ignauia, qui, etsi rerum
 omnium egentes sumus, tamen raro dignamur Deum honorare, vt
 ab ipso, quae nobis necessaria sunt, oratione petamus.

- c) LONDIVS B. Z. fol. 34r. ipsa verba adducit: *gesegnet sey der alle
 Worte des Geseges erfüllet, daß er darnach ihue ic.*

§. XX. Quae quum probe nobiscum reputauerimus, facile cognoscemus, quam inique ii agant, qui quidem sacerdotale Christi munus haud, forsus negare videri volunt, attamen in his terris administratum destruere allaborant, et nobis omnibus vitibus persuadere nituntur, illum primum sacerdotem factum post ascensionem in coelum, d). At vero hoc falsum immo falsissimum esse, ac contra evidentissima oracula diuina pugnare, constat. collat. Ebr. V, 1. 5. sqq. c. VIII, 3. sqq. *Penit enim filius hominis, ut ministraret, et dare animam suam redemptionis pretium pro multis* Matth. XX, 28. *Mors autem si non esset fuit, holocaustoma quoque obrulisse iam eo tempore, quo finit vitam, sequitur* Io. X, 15. Eph. V, 2. Rom. III, 24. 25. Liqueat idem non minus ex ratione tam officii sacerdotalis, quam victimarum offerendarum Veteris testamenti. e). Nonne Aaron pontifex existimabatur, antequam intra siparium iret? Et tantum abfuit, ut omnia sacrificia in sanctissima essent lata, ut vel in annuo festo hilastico expiatio sacerdotis acque ac populi extra illa celebraretur. *Leuit. XVI, 17. 18.* Seruator noster partes mediatoris obiit in terra et quidem acquirendo, cum iamiam in caelo idem agat applicando, salutem. Tancum hic dico: essentialis pars muneris sacerdotalis fuit intercessio pro populo §. 2. quam cum filius Dei pro genere humano, dum vixit, interposuit §. 4. sqq. sacerdos quoque priusquam in excelsa euectus, existit; sicuti adhuc intercedit.

§. XXI. Quamlibet enim in gloriam suam ingressus, minime tamen depofuit studium curamque membrorum in terra degentium. Eam sibi potius quouis tempore commendatam habet, fouens fratrum memoriam. Verus audit pontifex qui in valle miseriarum manere non debuit, potuit, voluit Ebr. VIII, 4. penetrans caelos celsior ipsis. Ebr. IV, 14. cuius sacerdotium *anapastron* cap. VII, 24. semel nos sanctificans vna oblatione; at interpellans pro nobis, quoties miseris opus est, *semper viuens ad intercedendum* Ebr. VII, 25. Quam quidem aduocationem praprimis nunc sumus contemplaturi. Faxit Numen, ut cedat in nominis sui gloriam, largumque nostrum emolumentum.

§. XXII.

- d) Impie ita sentit cum sodalibus suis *VOLKELIVE* lib. 3. de ver relig. cap. 37. fol. 145. *Catech. Racou. cap. 13. de mun. sacerdotal. quest. 8.*
 e) Plura legantur in M. ADAM BERNDI, *Wahrheit unserer Christi* Luther. Religion aus dem hohenpriesterlichen Amte unsers Heil. laudes pag. 172. *sqq. CASP. NEUMANNI* *trunpa religionum* cap. VI. de ecclesia Socinianorum §. 35. p. 276. 277.

§. XXII. Antequam veis de arduo isto mysterio verba faciamus, necesse omnino erit, definire, quid sit intercessio Christi, de qua differimus? Est itaque illa actus sacerdotalis §. 2. quo Θεωδωρος ad dextram patris sedens pro cunctis hominibus, inprimis fidelibus atque electis, vi vniuersi ac pretiosissimi meriti oblati vere ac proprie, at tamen sine vllae suae maiestatis imminutione παρακλήσας more deprecatur; quo auertat quaecunque mala, et impetret, quae ad salutem vitamque aeternam consequendam iis sunt necessaria.

§. XXIII. Vere ac proprie intercedere dicitur seruatur. Id enim ipse spiritus s. euidentissime testatur Rom. VIII, 34. 1 Io. II, 1. 2. Ebr. VII, 25. minime autem dicis ergo, vel metaphoricō sensu atque improprie, seu vt quidam f) somniant de nudo εὐφρανόμενος h. e. sola humanae personae sanguinis profusi vulnerunq̄ue ostentatione ea intelligenda. Παῖστος hoc λέειδος est socinianorum, qui nullum non lapidem mouent, quo euincere satagant, quod, quemadmodum Iesu sacrificium non proprie sic dictum sacrificium habeatur, sed ita tantummodo vocitetur ob aequalitatem cum sacrificiis veteris foederis; g) sic et negent, veram ac proprie dictam esse interpellationem. At falluntur longe a veritatis tramite aberrantes.

§. XXIV. Etiam si namque isthaec sententia probabilior videatur ex verbis Paullini Ebr. IX, 24. non in mansuetum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero sacrario respondens; Sed in ipsum caelum, vt appareat tunc in conspectu Dei pro nobis: facile tamen dignoscitur, quid sibi velit εὐφρανόμενος τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ἵνα εἰς ἡμῶν nimirum apparere coram facie Dei ad agendam causam nostram κατ' ἀποστολῆς procuratoris, patroni atque aduocati, qui coram iudicio se sistens dictis scriptis reum defendit. h) Idem verbum

- f) EPISCOPVS tom. 2. oper. fol. 219. interpellatio improprie tribuatur ei, necesse est. Consistit potissimum in oblatione sui ipsius, qua se ipsum coram patre suo redimendum ex morte sinit. Et SCHLICHTINGIVS commemorat in epistol. ad romanos cap. VIII, 34. tom. I. pag. 247. intercedit non verbis, non orationibus ac facis, sed interpellat ac intercedit rebus ipsis ac factis, quae omni prece sunt validiora: sua nimirum morte, suo sanguine, sua perpetua coram eo apparitione. Resigitur ipsi efficacissime loquitur, eumammodo Christus nullas interponat proprie loquendo preces, idem sentit CRELIIVS ad Ebr. IV, 14. tom. II. commentar. fol. 112. 113.
- g) SOCINVS institut. relig. breuiff. fol. 91. SMALZIIVS de diuinit. Christi cap. 23. fol. 134. 136.
- h) Egregie ita commentatus est in h. l. SEBAST. SCHMIDIVS ad Ebr. pag. 258. 300. loc. 7.

bum septuaginta adhibent de patefactione, quae fit per loquelam Eft. II, 22. *καὶ ἀὐτὸ ἐκφάνει τὴ βασιλείαν τὰ τοῖς ἐκτετατοῖς* h. e. illa vero rem dixit *ΠΝΑ* regi coll. Eft. 7. 3. ita alijs locis vsurpatur, quando quis verbis notum aliquid facturus est; ac rogando postulat e. g. Act. XXV, 2. 13. c. XXIV, 1. hac de causâ apostolus Christum vocat fidelem pontificem *τὰ πρὸς τὸν θεόν* Ebr. II, 17. nimirum quoad ea, quae versantur inter Deum et nos, seu, in quibus lis et inimicitia intercedit nobis cum Deo. Ea autem, quae apud iustum iudicem aguntur non ad speciem §. 23. siue, vt loquuntur, pro forma fiunt, sed omnia sunt realissima, verissima.

§. XXV. Multo vero minus intercessio haec interpretatiua putanda, qua agat redemptor vt internuncius *l*) vel interpres tantum et referendarius (gall. maître des requêtes; sed formali, reali et orali enuntiatione interpellat. Clarius hoc euincitur Ebr. VII, 21-25. cap. IX, 24. vbi, vt sapientia in mysterio latens enodatur, ita, ceu in tota epistola, §. 3. Christi sacerdotium cum cultu leuitico collatum legimus adnexa huius eminentiori differentia. Aeron adyta quotannis ingressus cum sanguine orabat pro populo, qui interea in atrio praestolabatur *k*) Christus et hostia et sacerdos intrauit semel *ἀδύτα ἀρχιερωσύνη*, vt semper coram patre appareret cum iustissimo voto, quo sanguinis *ἀγία* partem gratiam, immo salutem aeternam fidelibus conferret. Quo factum, vt dictus sit pro nobis *l* Joh. II, 2. *ἐν ὑμῶν. ἵνα* autem est formalis precatio. *l*) Hinc plurimi non infimi subfelli theologorum nostratium contra secus sentientes contendunt, Christum vere, realiter ac proprie orare. *m*)

§. XXVI.

l) SOCINVS libr. II. praefat. cap. VII. vocem *μωϊσε* in sacris litteris nihil aliud vult significari, quam Dei interpretem; ad fufius resutatus a GROTIO tractat. aur. de satisfactione cap. VIII. §. 15. edit. LANG. pag. III. quo lector remittitur.

k) Fufius hic actus delineatur in LONDII Jhd. Heiligth. lib. 5. c. 2. 19. 20. 21.

l) Loqui libet ita cum CONR. DANHAVERO *hodoceph. phaenomen. l. p. m. 712.* a quo non dissentit NAZIANZENSIS orat. 2. de filio: adhuc intercedit pro mea salute, vt homo retinens corpus semel assumptum, donec me faciat diuinae participem naturae vi suae incarnationis.

m) Legatur BRENTIVS in lo. fol. 665. Christus, docens, nunquam intermittit officium intercedendi pro ecclesia sua et vox huius precatiois semper sonat in auribus Dei, cum quo conf. *see. SCHMIEDIS* in Ebr. pag. 772. nec non *MAIVS* *abuel. euangl. P. 2; p. 269.* habent praete-

§. XXVI. Orat vero non *ἄνθρωπος* nudusue homo, sed *θεοδιδωτος* diuiniore sacerdotio donatus, cunctis mortalibus maior, illustrior, eminentior. *Talem, tantum habeamus pontificem, qui conficit ad dexteram throni maiestatis illius caelestis* Ebr. VIII, 1. *innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus excelsis factus excelsior* c. VII, 26. verus filius Dei est, qui postere iubetur Psalm. II, 8. et gloriosus rex v. 6. Ebr. VII, 28. diuinam naturam si a precibus Christi segregauerimus, ex qua omnis valor pendet, *cheu!* quid nobis solatii quid meriti inde erit super? intercedit autem vtraque natura insignitus, quippe quae inter sese indissolubili atque aeterno coniuncta vinculo. *n*) En praesertantiam! en dignitatem! en discrimen inter has sanctorumque omnium preces! Aaroni et iis, qui in locum eius suffecti fuerunt, antequam populo bene precarentur, sua peccata confiteri o) seque mundare opus fuit Leuit. XVI, 6. hic agnus immaculatus, hic sacerdos immoxius, qui numquam sanctitate recessit vt Adam, *impollutus*, qui puritatem nec minimis vnuquam maculis inquinauit, ille hoc superfedet.

§. XXVII. Quo itaque ruunt infausti Fauti fodales delirantes, seruatores tali supplici oratione indigere, sibi necessaria petendi.

C

„Hoc,

praeterea filii Dei verbum patris, Iesum Christum verba pro ipsis facientem et intercedentem ac spiritum s. opulantem infirmitatibus et defectus suppletentem; item 10. OLEARIUS im-Sandbuch pag. 860. Intercessio Christi respicit (1) filii Dei interpositionem mediatoriam ab aeterno factam Eph. I. Ebr. XIII. Apoc. XIII. (2) sponsonem post lapsum subsecutam et in paradiso manifestatam. (3) interpellationem actualement *θεοδιδωτος* offerentis se pro nobis et applicantis hoc meritum, et tantum beneficium impetrantis tum ad iustificationem tum ad glorificationem. D. GERHARD. in epist. ad Ebr. VII, 26. FRID. BECHMANN in HYTERVM p. m. 196.

- n) L. Symbol. de persona Christi 8v. pag. m. 773: itaque est noster mediator, redemptor, rex, summus pontifex, caput et pastor non secundum vnam tantum naturam, siue diuinam, siue humanam, sed secundum vtramque naturam. CHRYSOSTOMVS *homil. in 1 Tim. II.* homo purus mediator numquam penitus fieri potuit, oportebat enim huius modi mediatorem cum Deo colloqui: Deus item solus mediator esse non potuit. STRIGELIUS in psalm. 110. p. 300 ad consolationem consideratio meriti seu sacrificii et intercessionis necessaria est, haec persona, quae est Deus et homo, offert sacrificium.
- o) Confessionis verba pontificis maximi legas sis apud 10. CLERICVM *commentar. in Leuit. XVI, 11. fol. m. 271. ex thaludicis citata.*

„Hoc, nugantur, loquendi modo tanto libentius vtitur scriptura,
 „vt mentibus nostris infigatur prorsus potentatem omnem, quam
 „Christus habet, non ex sese habere, verum Dei patris dono, et ita
 „omnia opera efficere, ac si non ipse, sed Deus precibus illis mo-
 „tus ea efficeret, p) immo, cum de Christo dicitur, eum pro nobis
 „interpellare, nihil aliud dicitur, quam eum potentia illa sua sibi
 „data nostri curam gerere, h. e. ne credatur, potentiam illam in
 „Christo esse naturalem, addendum illud, vnde contrarium aperte
 „appareat, nempe eum talem esse, ac si subinde id, quod facit,
 „precibus a Deo impetret. q) Horrendum, nefandumque dogma!
 „quo quidem ipsam intercessionem ac salutare beneficium mediatoris,
 „non quidem negare videntur, sed modum tantum ac dignitatem;
 „at vero tamen hac sublata nonne corrumpit omnis interpellationis vir-
 „tus? nonne euanescit omne hinc nobis hauriendum emolumentum?
 „num vnquam pro se os suum aperuit nihilo indigente? absit §. 17.
 „aperte sic contradicunt spiritui sancto eiusque paginis sacris Ebr. VII,
 „26. 27. Matth. XX, 28. absit ista humilis ac supplex, quam excogit-
 „tant mendicatio. Si seruator in statu exinanitionis dicere solitus est:
Volo, §. 10. 18. num iam iam ad dextram patris cunctus exilior fieri
 potuit?

§. XXVIII. Intercedit potius sacerdos noster sine vlla maiestatis
 diminutione. Quis putabit, quaeſo, eum eo modo, quo in *moſon*
Deus ingreditis preces iam fundere; in genua quasi ac faciem prociadat,
 oculum adſpiciedo altis demissisque gemitibus vti Luc. XXII, 41.
 Marc. VII, 34. haec ratio, qua ea tempeſtate ſolebat, ipſi nunc
 minime conuenit, „non enim fas eſt, cum interpellationis vocem
 „audimus, animo conicere Chriſtum noſtri cauſa ad pedes patris
 „ſe aduoluentem. Procul ſit iſta ſeruilis ſuſpicio, ſpirituque indigna, r)
 forma humana indutus apparuit ſupplex, proſtratus, humilis; nunc
 autem *ſtans* Act. VII, 55. vt glorioſus victor. Alias propoſuit pa-
 tri filiali cultu ſatiſfactionis ſponſionem, cupiens, ne eam vellet
 contemnere, iam ſatiſfactionem praecſitam offert. Olim multo *con-*

p) Verba ipſa impia quidem citare libet ex *Catech. racou. ſch. 7. pag. 175.*

q) *SMALZII de diuinit. cap. 23. pag. 136.* nec non *OSTERODI in det*
Unterrichtung von den ſtuehmbſten Haupt-Puncten der Chriſtli.
Religion, cum quo facit SCHLICHTING. in Rom. VIII, 34. tom. I.
pag. 247. et VOLKELIUS de vera reb. lib. 3. cap. 38.

r) Eximia et ad argumentum noſtrum apprime ſcientia verba exſcribere
 nou piguit. ex *GREGOR. NAZIANZENI orat. 36.*

conditionibus petit Luc. XXII, 42. Marc. XIV, 35. nunc intercessio maiestatica fundata merito suo perfoluto.

§. XXIX. Quamobrem fit; vt haud immerito nominetur *intercessor*, nimirum enim *Absey* ac satisfactioe, a qua intercessio minime seuiungenda, s) Christus, qui nos redemit, aduocatus noster non solum nobis didicit verba, quae loquimur, Matth. VI, 9. sed et ipse nostram rem agit. Vtrumque eius discipulus comprehendere studuit 1 Io. II, 1. 2. *Quod si quis, consolaturus, peccauerit; aduocatum habebimus apud patrem, Iesum Christum, iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solum; sed etiam pro totius mundi peccatis.* Aurea sane verba ac digna, quae probe expendantur. Dominus, qui *παράκλητος* audit, haud ita multo post dicitur *παράκλητος*, quasi diceret: praeter id, quod verax, integer ac sanctus sit aduocatus, etiam expiatio ipsa: Mortales minime sibi patrem conciliare possunt, alio est opus, qui illis gratiam mereat ac delictorum remissionem. Nec angelus, nec Moses, nec Samuel, nec vilius hominum id praestare potuit, solus Iesus insignis, *unicus mediator, qui se tradidit pro vniuersis in redemptionem*, 1 Tim. II, 5; qui multorum crimina tulit, qui sese piaculum fuit, cui totum expiandi negotium delendique debita demandatum, ius quoque habeat necesse est pro iisdem quos redemit, intercedendi Ies. LIII, 10-12. is, *qui purificationem peregit per semet ipsam* Ebr. I, 3. ei, qui pro suis se sanctificauit, *vt sint sanctificati in veritate* Io. XVII, 19. iure suos suo sanguine partos posse fieri, et vt mortis suae efficacia apud multos multum valeat, t) vt iusti declarentur Rom. III, 15. gemebundi: *in diebus istis* Luc. XVIII, 13.

C 2

§. XXX.

7) STRIGEL. in *Psal.* p. 300. coniuncta sunt meritum et intercessio. Intercessio est assidua meriti applicatio.

7) MART. CHEMNITIVS *concil. vident.* p. 3. fol. 188. a. Vtque illa intercessio sufficiens Deo, grata; nobis vtilis, efficax, certa et tuta sit epist. ad Ebr. c. VIII, 9. docet, officium redemptionis et intercessionis coniunctum esse, ita, vt dignitatem, virtutem et efficaciam intercessionis ex meritis redemptionis pendere ostendat. SPENER. *Clauens Trost* pag. 451. §. 5. Es gründet sich diese Fürbitte auf des Herrn Veröhn-Dyfer, und also hat er Macht für uns zu beten, weil er für unsere Sünde, die nicht nur unser Gebet, sondern auch anderer Fürbitte für uns hindern würden, genug gethan, und den Vater veröhnnet hat. conf. quoque huc GROTIVS l. c. cap. 7. §. 3. 4. pag. 91. d. 10. GERHARD in *Rom.* 8. fol. 809. Denn Christi Fürbitte,

§. XXX. Quis, hisce notatis, est, quin perspiciat, nullum, qui negat, Christum pro hominibus satisfactionem praestitisse, adfirmare posse, quod ille vere intercedat. Etenim licet ore calamoque aliqualem intercessionem vel supplices preces admittat §. 27. vix tamen adduci possunt virtutis eius eum ex animo persuasum esse. Econtrario produnt se forices isti tam scriptis-quam exceptionibus suis, ^{u)} quarum vnam alteramue iam in medium proferam. Obiiciunt, non opus esse tali deprecatione, ^{x)} eum summum bonum maiore flagraret beneficiendi cupiditate, quam ab omnibus rebus creatis desiderari posset. Tradunt, patrem nos vltro amare, ita vt superfluae profusus sint preces Christi habendae; ipso hoc quasi testante Io. XVI, 26. 27. clatis verbis: *et non dico vobis, quod rogaturus sim patrem pro vobis. Ipse namque pater amat vos, quia et vos me amatis.* At sciant patrem quidem filios suos amare, sed propter Christum Io. XVI, 28. Rom. VIII, 29. Eph. I, 6. cuius nomine vt orent, praecipit; nec denegat hisce surum patrocinium, quod praeter amorem intimum Io. XVI, 27. promisit c. XIV, 16. vti re ipsa, se fecisse, proficitur c. XVII, 1. 2. seqq. indicat autem iisdem, se modo illam non attingere velle, ceu argumentum exauditionis, certiores eos faciens, quod ex amore patris certissime sint persuasi, precibus locum esse relictum. „Nec vllus igitur putet, propter tantam patris benevolentiam nos non indigere Christi, quia omnia per ipsum ex patre in spiritu sunt, quoniam aduocatus est teste „Ioanne non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi peccatis. ^{y)}

§. XXXI.

Bitte gründet sich auf seine Genuegthung, darum ist eine kräftige Fürbitte, weil er nicht allein Gottes allerliebster Sohn, dem er nichts will verlagern, sondern auch, weil Christus mit seinem völligen Gehorsam erworben, daß seine Fürbitte für uns kräftig ist.

^{u)} Vid. *catech. racou. sect. 7. p. 175. SMALZ. de diuinis. Christi cap. 23. pag. 136. sed resutatur a THEODORO THVMONIO tractat. theol. de triplici Christi officio erroribus Pöotimianorum opposit. 1626. 4.*

^{x)} Speciosi huius argumenti cramben recoquit CHRIST. DEMOCRITVS im hellen Glanz des Evangelii Christi quaest. 125. sed confer. BERNDVS supra cit. l. pag. 633. seqq. et quae contra illum ibidem animaduertuntur.

^{y)} Ipse ita explicat CYRILL. ALEXANDR. in Io. XVI, 26. et GERHARDVS harmon. pag. 1582. CALOV. bibl. illustrat. MAIVS theol. euangel. P. II. p. m. 245. FLACIVS P. II. clau. fol. 367. Iulius autem rem tractat FEVERBORN fasc. 4. disp. 6. ibef. 10. seq. et Parr. III. *Synagm. differi. 3. quos sis euoluas.*

§. XXXI. Ea de causa quoque hanc aduocationem goelicam nuncupamus, quod fas deprecandi goel noster ex tenero affectu confanguinitatis pertractus est. *Nobis minime sacerdos constitutus, qui non compati posse cum infirmitate nostra, sed qui per omnia fratribus suis similis fieri debuit, ut misericors esse et fidelis pontifex* Ebr. II, 17. 14. 18. c. IV, 15. Fratres hic partim omnes homines sunt, partim et praecipue fideles, cum quibus eodem patre gaudet Io. XX, 17. his similis factus ratione naturae et passionum, quas experiri debebat; itaque pati potuit seque consecrare et misericors esse non affectu tantum Marc. VIII, 2. sed et effectu miseris nostris tactus, quibus mederi voluit, *ut fidelis pontifex*, h. e. promptissime ac fidelissime agit causam pro ea fide, quam dedit patri aequae ac fratribus suis *fidelissimus in tota domo sicut Moses* Ebr. III, 2. 6.

§. XXXII. Hoc nos Paulus remittit ad Num. XII, 7. ubi Iehoua seruum suum *moysi* [MOYSE] appellat, cuius fidei summa sua consistit, omnes res populo eiusque reipublicae administrationem commisit I Cor. IV, 2. at idem apostolus ibidem Christum antitypum Moysi respicit, maioris gloriae, quam iste, dignum habendum. Quare summo studio Ebr. II, 17. eandem phrasin adhibet, quam septuaginta habent Exod. XVIII, 17. Ad Moysen, puta, causam Israelitarum ferunt iudices spiritu Dei acti; Moyses vero eam summo rerum arbitri commendat, more mediatoris atque patroni. Sicut autem ei tradita omnis domus h. e. populus, inter quos Numen versabatur, eiusque rerum summa cum amplissima potestate, quam contra quemuis impetum rebellium confirmavit, Num. XVI, 32. 45. ita et Iesus ecclesiae praefectus est, sed multo maiore dignitate, potestate ac gloria instructus. 2) Plus ultra: Moyses, typus *ueritatis* n. t. de grege fratrum ac ciuium suorum ideo electus, ut eorum salutem eo libentius apud summum iudicem quaereret, quid de nostro feruatore, duce, autore salutis censemus, qui frater noster et confanguineus existit? quis de eius voluntate propensa, quis de eius misericordia atque amore in nos dubitabit propenso?

§. XXIII. Et quem laet, creatorem praeter ceteras leges, quas promulgauit, vel hanc ex sapientissimo consilio tulisse, qua, si quis Israelitarum paupertate pressus aut se aut bona sua vendidisset, tribulibus confanguineis licitum, immo mandatum sit eum et abalienata sui confanguinei bona restituere debere Leuit. XXV, 25. 26.

C 3

Deuter.

2) Docte ita commentatur IO. CLERICVS in Numer. XII, 7. pag. m. 378. edit. Tubing.

Deuter. XXV, 5. De Immanuele iure gloriari licet: *נִמְנָם לְנוּ אִשִּׁים* affinis nobis vir ille Ruth. II, 10. Goël autem nuncupatus, qui eam ob causam aduocatus, ut vel deprecatione, vel bonis suis reum captiuum, fontem coram iudice defenderet, redimeret, liberet ex iure propinquitatis coll. Num XXXV, 12. Ierem. XXXII, 7. in Adamo primo omnis nostra salus deperdita, *vendit sumus sub peccatum* Rom. VII, 14. quod tyranni in nos dominatur, captiui v. 24. sub potestate satanae, morti addicti. At vero Messias incarnatione factus nactus soluto pretio omnia nobis restituit quam felicissime restituetque Iob. XIX, 27. en fidem eius datam! *e potestate infernorum eripiam eos, ex morte eos liberabo* Hof. XIII, 14. quomodo stat promissis? *Particeps factus est carnis et sanguinis, vti pueri, quo per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, b. e. diabolum, et liberos redderet, quotquot metu mortis per omnem vitam ubnoxii erant seruituti* Ebr. II, 14. 15.

§. XXXIV. Arcius cheu! Christum pontificem inter et fideles intercedit vinculum, quam quod eorum queat obliuisci. Miror, fateor, quoties lego, diuitem istum heluonem damnatum minime adfectu amoris fraterno exutum clamasse pro salute rectorum sodalium Luc. XVI, 27. 28. Quodsi igitur tanta vis exiit amoris amici, fratris, affinis, ut ne infernalibus flammis quidem extinguatur, quid de fratre, quid de seruatore nostro tenore, quid de mediatoris nobis coniunctissimi fide praedicandum erit! nonne is delicatior flagrabat amore? nonne caput hocce membrorum suorum; nonne hic sponsus sponsae suae, nonne pastor ille bonus ouium suarum recordabitur? o ineffabile solatium! o nos terque quaterque beatos! qui in caelis tali amico, tali patrono gaudemus, qui quauis tempestate nostri memor viuit.

§. XXXV. Sponte sua hinc sequitur, ut certissimae persuasi sumus, dominum nostrum nobis suo patrocinio quauis salutaria, prospera, proficua posse impetrare. Noae, Abrahami, pontificumque holocaustata aeque ac preces gratiae semper fuere immo acceptae. Num exultabimus nostri sacerdotis irritas fore? hic cum in diebus carnis nunquam a patris facie abierit, quin auditus fuerit, num iam in diebus gloriae intercessionem absque fructu recedere autumabimus? filius est, in quo omne parentis beneplacitum adquefecit Matth. III, 17. coll. Luc. XI, 12. hic potiore licentia pater, *orat, volo ut, ubi sum, et illi mecum sint, quos donasti, quo spectent gloriam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante iacta orbis fundamenta* Io. XVII, 24. hic coram patre eos confitetur, qui eum coram

cotam hominibus confessi sunt, Matth. X, 32. O benedictas manus! quas si sublatas viderit Iehouah, victoriam nobis ac quaeuis necessaria haud denegabit. Veteris pacti ^{1820/1825} deum iratum inter et populum delirantem se supplex sistens placatiorem redditurus auditur Exod. XXXII, 12-19. hic ille maior, gloriosior, venerabilior.

§. XXXVI. Breuiter hisce delibatis curatius nobis est inquirendum, in quonam consistat ista intercessionis ratio? vbi minime inficias eundum, modum huiusce ardui negotii omnem plane captum humanum excedere, eiusque pleniorum cognitionem caelitis esse reseruandam. Quare haud infamae fortis doctores non malunt tantum ¹⁸²⁰ *inixen*; a) sed et Paullus in tertium caelum raptus de patrocinio tanti pontificis verba faciens *de hoc*, inquit, *multus sermo et difficilis interpretatu* Ebr. V, 11. putans adulatorum cibum esse, quem post percepta prima fidei elementa Christi sectatoribus proponi solitum, vt loquitur Chemnitius; b) nihilo vero tamen scius sapientissimi Numinis benignitati visum est, aliquem praegultum de sublimiori hoc mysterio nobis suppeditare.

§. XXXVII. Sacrarum enim pandectarum ductui si inhaeserimus, facile erudiemur, quod hac sua intercessione patri filius ob oculos

a) MYSAEVS in der ausführl. Erklärung I. 10. qu. 55. p. 33. seqq. BALERVS theol. post. P. III. cap. 2. §. 13. (d) p. 627. HEDINGER ad 1 Io. II. 1. wie diese Fürbitte geschehe, wissen wir nicht: Sie ist Geheimniß voll, kräftig, unaussprechlich. IO. IAC. RAMBACH in Evangel. Betrachtungen ser. 3. pascha. pag. 504. Wir verstehen zwar in dem gegenwärtigen Zustande unserer Schwachheit gar wenig von denen Geheimnissen der Fürbitte Christi, und können also die Art und Weise derselben nicht eigentlich bestimmen. So weit wissen wir gewiß, daß er nicht nur auf Erden für uns gebetet, sondern auch noch iewo im Himmel für uns bitte. Daß aber dennoch seine iewige Fürbitte von derjenigen, die er im Stande seiner Niedrigkeit verrichtet, in manchen Stücken unterschieden sey etc. Doch bestehet sie nicht in einer stimmen und bloßen Darstellung seines Verdienstes, sondern sie ist eine auf sein Verdienst gegründete, wahrhaftige Fürbitte, und eine majestätische Vorstellung seines Willens, da er in Absicht auf das der Gerechtigkeit Gottes ausgezahlte Lösegeld von der göttlichen Barmherzigkeit bittet und verlangt, daß sie allerley Arten des Segens dem verdienstlichen Sünder mittheilen wolle. CASP. NEYMANN in ruina religionum cap. 6. §. 25. p. 276. adhuc in caeli sanctuario licet modo ineffabili 2 Cor. XII, 9; vere tamen pro nobis intercedit.

b) Concilio trident. fol. 38. b. Part. L.

oculos ponat meritum suum, quo pro omnibus satisfecit, ut eius intuitu gratiam exhibeat, *da*, desiderans, *mibi populum meum propter petitionem meam* Ebr. VII, 3. illud, nisi me omnia fallunt, est, quod apostolus innuit Ebr. VIII, 3. seqq. c. IX, 7-12. quibus locis denuo eminentiam ministerii sacerdotalis IESV extollit supra umbras seu typos, quos longe antecellit. Dat nimirum ebraeis, sacerdotem summum V. T. holocausta extra tabernaculum praeparata in sanctum obtulisse Deo, sanguine ipsorum versus arcam foederis sparso. Dat eis, suffitum illum adoleuisse Levit. XVI, 10-13. Dat, eum verbis peccata esse confessum v. 21. dat Deum illis quidem placatum fuisse. At a typo ad antitypum, qui semper multo augustiora fecum habet, e) redit. Omnia in IESV nostro longe excellentiora deprehendi significat: Aeternus sacerdos est, qui extra portas passus Ebr. XIII, 12. ingrediens adyta caelorum sanguine suo, quem ceu praestantissimum donum offert, vnicum fragrantiore precum suffimento,

§. XXXVIII. Aaron quotannis *quies* *ἡμέρας* intrabat sacra; Christus autem semel ingressus perpetuam redemptionem reperit Ebr. IX, 25. cui haud opus erat, sicut illis, pluribus vicibus, plurimis adive oblationibus. „Tantae dignitatis illa vna redemptoris nostri fuit oblatio, ut vna tollenda mundi peccata sufficeret. *d*) Aaron batillo aureo, igne referto ex altari, cui deinde iniiciebatur thymiana, fumigabat, eodem die quo exhibebat hoedum; Christus semet ipsum in piaculum consecrat perpetuo sedens ad dexteram Dei Ebr. X, 10-12. ita, ut odor bonae fragrantiae, preces puta, e) quotidie immo toties, quoties

c) CHRYSOST. homil. 61. in Genes. bene: oportet figuram minus habere, quam veritatem, quia alioquin non fuisset figura futurorum. Et GLASS. philol. lib. 2. P. I. tractat. 2. sect. 4. art. 7. can. 3. pag. 331. quando autem dicitur, plus esse in antitypo, quam in typo, intelligendum id non tantum ratione rei, sed et ratione modi.

d) Nostra facimus verba CYPRIANI serm. 7. de rat. circumcis. LUTHERI, tom. Ien. II. fol. 547. b. Sic habet evangelium et vniuersa scriptura, Christum esse summum sacerdotem, qui semel et vnicus sui ipsius oblatione omnium peccata exhausit, et in sempiternum sanctificatos consummauit, ita, ut prorsus nulla alia hostia nobis sit reliqua pro peccatis praeter hanc vnicam, in quam fide pura confisi, sine meritis et operibus a peccatis salui simus.

e) SPENER. l. c. pag. 443. Es ist bekant, daß das Rauchwerk ein Bild des Gebets sey, Psalm. 141, 2. Apoc. VIII, 33. also wolte der Herr, als

quoties opus est nobis, ascendant; quo quasi perpetuo renouatur meritum, cuius adpectu vt iudex iustissimus parcere miseris velit, patronus desiderat; „Esti sanctum hoc ^{admirabilem} expiationem in „cruce peractam nec tollere, nec ei aduersari nemo non putare debeat. Illa enim Deum mouet ad remittendum, et ius nobis adquiret, sed sub certa conditione et modo, in quibus comprehenditur ex parte Christi interpellatio, ex nostra parte fides vera. f)

§. XXXIX. Facile hinc iudicari potest, quare *sanguis domini adspersionis* (coll. Leuit. XVI, 11-16.) dicatur, *qui meliora loquitur atque Abelis, ad quem peruenimus* Ebr. XII, 24. Abel iste probus hic reputatur typus, g) sed ita quidem, vt Christus longe sit iustior, sanctior. Abel enim a fratre enecatus; Christus ab iudacis, fratribus Act. II, 22. 23. Abel sacrificium suum offerens interficitur; Christus diem obiit supremum vt offerretur. Ille testimonium ex igne caelitus delapsu Leuit. IX, 14. Iudic. VI, 21. c. XIII, 19. i Reg. XVIII, 38. nactus, quod sit iustus, peccatis absolutus Ebr. XI, 4. hic iustitia ipsa Ier. XXIII, 6. i Cor. I, 30. Sed plus in antitypo: *meliora loquitur*. Illius namque sanguis clamabat vindictam; huius remissionem et vindicis misericordiam; ille minitans aduersat; hic exhilarans absoluit accusatione moribusque conscientiae. Ille queritur: interfecit me; hic orat: ego poenam lui interfecit. Mors Abelis pretiosa coram Deo ducitur; pretiosior Christi profusus cruor. h) Illius vltionem efflagitat, huius benedictionis omnia genera, immo quaeuis proficua. Illius sanguis erat hominis infirmi, huius ferui

D

ferui

als der wahre Hohepriester an dem Altar seines Kreuzes nicht allein sich selbst seinem himmlischen Vater opfern i Petr. II, 24; sondern er bracht auch das Rauchwerk vor das Angesicht seines Vaters, welches Rauchwerk zur Versöhnung dienlich. conf. omnino LVNDIVS I. H. lib. I. c. 27. §. 30. fol. 130. 131.

f) Licet ita loqui cum GROTIO, qui c. I. de satisfact. cap. 10. §. 29. 30. haec in SOCIIVM animaduertit.

g) AVGVSTIN. lib. XII. contra FAVSTVM cap. 10. in Abelis interfectione commendatum sacramentum, nempe Christi mortis, quae in illius morte adumbrata fuit. Isidor. Hispal. in Genes. cap. 6. occiditur Abel minor natus a fratre maiore natu; occiditur Christus caput populi minoris natu a populo Iudaeorum maiore natu; ille in eremo; iste in caluariae loco.

h) Vid. plura in DANHAVER. lect. catechet. P. VIII. p. 82. seqq. apprime huc facientia.

ferui ac filii Dei, vel Dei ipsius Act. XX, 28. 1 Io. 1, 7. Illius ex terra; huius in coelo vocitat sanguis.

§. XL. Abel per fidem in semen mulieris promissum mortuus adhuc *uideretur* viuens in conspectu Dei. *Loquitur*, reale exhibens iustitiae diuinae testimonium contra fratricidam, *i)* loquitur adhuc, etsi mortuus in scriptura sacra, in qua auditur, ita, vt quoties historia in Mose legitur, toties Abel quasi dicat omnibus: en! fide testimonium a Deo peractus sum; Quod si iustus reputari vis non operibus nudis, vt Cain, sis contentus, sed fide, qua ego Deo probatus fui, intuearis Messiam. Abel igitur loquitur, omnibus se ficiens exemplum, qui quoque in cruce morteque constantiam fidelitatis exhibeant, *k)* quid de mediatore eiusque sanguine dicemus? quot guttae, tot voces! loquitur ceu facundissimus rhetor. loquitur coram patre, loquitur in sacro codice, qui de eo testatur Io. V, 39. loquitur in aeternum, loquitur in cunctis casibus ac necessitatibus. Nullus certe alias vehementior, nullus penetrantior putatur sanguinum clamore Psalm. LXXIX, 10. 11. Ies. XXVI, 21. Apoc. VI, 9. 10. quam, quaeso, efficax, quanto grauior erit vox filii vnigeniti! Abelis petitio cum fuerit aduersus fratrem audita, quidni seruatoris pro fratribus suis? o sanctum clamorem! o grauisimam facundiam! loquere et pro me. Nam nisi pro me interpellar tuus sanguis, saluus non sum; gemit Bernhardus.

§. XLI. Loquitur itaque pontifex noster pro salute mortalium, et actu hoc piaculari absolutionem redemptorum cupit prouocans ipsam iudicis iustitiam, qua tantum absuit, vt meritum sponsoris receisset, vt id potius lubens adprobauerit, praesertim cum manu quasi data promiserit pater, quod ei omnes eum ceu mediatorem fide suscipientes donaturus sit. Hoc nullatenus rescindi potest *ad hunc* accepto. Quo fretus patrem compellat hisce quasi verbis: Abba, voluntatem tuam feci, legem impleui, iustitiam tuam morte placui, en vulnera mea icca! en labores susceptos, quorum mercedem expectere summi iuris habetur, en piaculum sufficientissimum! en pretium pro reis solutum! accepisti, adprobasti, desiderasti illud, ergo absolue, quaeso, quos redemi; iustitia tua, cui satisfeci, adquefecit! Quando olim Deus populo suo ob patrata crimina iratus erat, plagam minitatus; sacerdos summus thuribulo suo occurrit ei, et
plaga

i) Conf. GLASS, philol. lib. I. tract. 2. p. m. 154. et 579.

k) Hunc in modum intelligit verbum loquitur MARTIN dans P excellentes de la foi. Virecht. in chap. X. Ebr.

plaga aucta fuit Num. XVI, 47. quid aeterni Dei efficiet intercessio? Aesculus, cum facinorum suorum frater eius accusatus morteque plecti debet, processisse dicitur ostendens magistratui manum reipublicae causam in bello mutilatam, quo factum est, ut fratri reo ignosceretur. 1) Eheu! quid *ελεηται* illustrissimi vulnerati fratris nostri cum interpellatione coniuncta poterunt? quam efficax eius, qui pro nobis fontibus surgit, euadet deprecatio!

§. XLII. Eadem delere ac retundere quascunque illatas accusationes contra iustificandos, quibus solemni patrocinii actu praecurrit, quam firmissime docemur. Huc, ni fallor, redit mens apostoli Rom. VIII, 34. qui gaudio perfusus exclamat: *quis electos Dei peraget reos? quis condemnabit? Christus hic est, qui mortuus, immo, qui et exsuscitatus qui ad dextram Dei sedens interpellat pro nobis.* Aureum plane hic verbum *intercessionem* non sine studio seligere voluit, quod idem est ac interuenire, fide iubere, bona sua spondere ut actor patronusque causam in se susceptam, eam tueri verbis factisue. Facillime hinc descendendum ad mediatoris summi studium; agentis rem nostram perditissimam §. 33. indicat hac ratione *intercessionem* realem, verbalem, formalem intercessionem, 2) coll. Sap. VIII, 21. 2 Tim. II, 1. c. IV, 5. Ebr. VII, 25. legimus idem de Elia colloquente cum domino Rom. XI, 2. o)

§. XLIII. Haec mente benignis votis suis se interponit sollicitans patrem, ut in gratiam recipiat peccatores auertatque poenam ingruentem, et actionem iudicalem! en! reum *ἰπὸδικοῦ τῷ θεῷ*

D 2

Rom.

1) Refer hoc THOM. WATSON in Übung der Gottseligkeit pag. 265. 6. 2.

2) OLEAR. loc. cit. Patr. I. arit. 55. pag. 857. *intercessionem* a *τυγχάνω* adipsos pacem Act. XXIV, 3. salutem 2 Tim. II, 10. intercedendo imminens malum auerto. consideratur ergo hoc loco non intercessio humana, sed theandrica, solius mediatoris meritum coram Deo praesentantis Ebr. IX, 25. id. ibid. pag. 860.

3) IO. GERHARD. in Ebr. VII, 26. de orationis modo non leuis est conuersia. Verum negare non possumus Christum pro nobis interpellare graec. *intercessionem*. hoc enim apollolus disertè asserit - denique alii apertissime asserunt, Christum non aliter pro nobis orare in coelo, quam in terris orabat. Et sane scripturae verba, si verborum proprietates retinenda sit, hoc significant, et plurimi veterum theologorum hoc asserunt, nec cum Christi dignitate pugnat, cum etiam in terris potestatem omnium iam habuerit.

4) ELYTARCHVS in Fabio: *Θεῷ δὲ ἰντεροσημετα τῶν μὲν ἁλῆα* i. c. pauca vero nunc quidem de Deo colloquimur.

Rom. III, 19. 28. Psalm. CXLIII, 2. en iudicem totius orbis Gen. XVIII, 25! en laetam maieftatem! Rom. II, 5. 12. c. III, 6. c. XIV, 10. en accusantes! fatanam Apoc. XII, 10. ceu aduerfarium 1 Petr. V, 8. en Mofen! infurgentem in nos per legem Io. V, 45. Rom. III, 20. c. V, 20. en dictorum cumulum! 1 Io. III, 4. Rom. V, 18. en cor ipfum ac confcientiam! 1 Io. III, 21. Rom. II, 16. en teftes! confertus nimirum et commilitones offenfus! Matth. XVIII, 31. en librum omnifcientiae diuinae apertum! Apoc. XX, 12. vbi denique aduocatus, vbi *uictrix*? hic est Immanuel! qui obuiam it clientela fua deprecans iram Zach. III, 2. feqq. 1 Tim. II, 5. Rom. V, 11. 18. *in quem dominus occurrere fecit iniquitates omnium* Ief. LIII, 6. hic vindicis summi iuftitiam demulet; hic profligat incufationes deprecatione, qua fit, vt recipiatur cliens, eique gratiae fpatium, concedatur ad refpifcendum.

§. XLIV. Nonne id ipfe nobis significantius commonftratus est dominus noster Luc. XIII, 7. 8. 9. qui locus vti notatu digniffimus; ita viuo colore depingit falutare hoc interpellationis negotium eiusque modum, ibi videlicet de arbore quadam fermo habetur, quae quum omni fructu deftituta inueniatur; duriffimum fentit iudicium: *fuccide illam, quid impedit* (*καταργησι* deteriorem reddit, extrahit, occupat) *terram*. Qualem fe hic gerit vinitor? *Domine, rogat, dimitte illam et hoc anno, vsque dum fodero circa eam, et misero ftercus et fic quidem fecerit fructum*. Cortice parabolae huius detracta, nucleus eliciatur. Pater dominus est vineae Psalm. LXXX, 9. plantans hortum, quem rigat aqua verbi fui, martyrum fanguine innumerisque beneficiis gratiae et potentiae, quibus eum circumfepit. Arbor ifta ficulnea populus putatur Iudaeorum Ief. V, 1. 2. qui iam a longo aetatis interuallo nullos pietatis fructus tulit, nec diligenti Dei culturae refpondit; fei fi manis, totius generis humani ftemma. Vinitor non quidem Gabriel, fed filius Dei vnigenitus, qui in forma hortulani alibi apparuit Io. XX, 15. *is non venit, vt perderet animas hominum, fed vt feruaret* Luc. IX, 56. Io. XV, 2. eum in finem fodit circa eas vomere legis ac verbi fui; non cupit tantum, vt tempus eis ad poenitentiam agendam relinquatur, fed et excolit ac mittit ftercus, adfitiones, puta Rom. II, 4. exhortationes, benefacta, quibus ornatis ad meliorem frugem reducantur; p) immo votis, lacrymis q) euangelii praedicali laetamine, odore cognitio-

p) Vid. FESSELYE in *Christo mystico* pag. 1053.

q) GREGOR. NANZIANZENSIS c. 2 WEIHENMEIERO in *der Fests* Pofaune

gnitionis sui per apostolos manifestatae 2 Cor. II, 14. eos fructificaturus.

§. XLV. Quis erit tam luscus, quin ex hisce indolem intercessionis Christi luculentius perspicere possit? quis est, quin flagrantem eius amorem, vigilemque curam pro nostra salute hinc deprehendat? quam multa cheu! inutilia terrae pondera, quam multi emortui trunci, quorum ad radices securis iudiciorum posita, iam dudum essent excisi et in ignem aeternum coniecti! quam multi peccatores pleno in cursu nequitiae sublatis, et extirpati, nisi vigiliis viguisset oratio seruatoris, qua tela vibrantia, quoad fieri potuit, derinuisset? Quoties, quaeso, huius intuitu index nobis *irregidus* Act. XVII, 30. delicta condonauit? quanta nostris capitibus pericula imminencia auertit pontifex noster? differ. leniens tonantem prece sua, vindictam! locum inter crimina conuersionemque expectandam sit reliquus! in ira tua corripere noli, nec in furore arguere, clemens sis Iehouah! o illustrem patronum! o fidelem fauorem! qui nullo tempore execrationem Gen. IX, 25. numquam tremenda iudicia 1 Sam. XXIV, 13. vel ignem hostes vociferantem Luc. IX, 54. sed iugiter indulgentiam efflagitat.

§. XLVI. Id quod spiritus s. sub paroemia delineauit, evidentius alibi exponit clarissimis oraculis 1 Io. II, 1. 2. vbi discipulus, quem Iesus adamauit, gloriatur: *habemus aduocatum apud patrem, IESVM Christum, iustum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris solum, sed et pro totius mundi peccatis.* Haud ita multo ante ad ingenuam delictorum confessionem excitauit variis argumentis, quibus a via praua errantes deduceret: iam autem eodem erigere vult quaestione remota, qua ei obuiam ire potuissent: quid, ocllamantes, cum peccauerimus, faciendum? estne desperandum, an superest spes remissionis, dum viuimus? *si quis, respondet, peccauerit, habemus patronum; sin iniusti simus, ille est iustus, sanctus, verax, immo ipsa propitiatio pro peccatis nostris.* *) Quot
D 3 verba,

Positae Part. II. pag. 1044. lacrymae realis illa intercessio fuerunt, per quas tempus poenitentiae iudicis impetrauit, et peccata expiuit, irae diuinae ignem resinxit.

*) Plane hic alia formula vitur apostolus Christi, ac DEMOCRITVS in *Beuicis* pag. 298. vbi negare temere audet Deum debita remittere posse, nisi ea funditus essent deleta ac radicibus extirpata; quod si factum fuerit, superfedere possemus merito ac intercessione Christi. conf. BERND loc. cit. pag. 185. 186.

verba; tot pondera! ex quibus unum vel alterum aequa animi lance ponderabimus.

§. XLVII. Quid hic sibi vult vox παρακλῆτος? alii iam dudum de hac voce probe obseruauerunt, illam nuppiam in tota scriptura s. usurpari, nisi in valedictoria Christi concione Io. 16. et nostro loco, eoque ipso consolationem hanc sine exemplo sublimiorem esse. ¶ Paracletus autem notante Vlpiano 1) dicitur ille, qui inuitatus accedit patrocinio suo, qui cuidam succurrit eiusque causam tuetur, quid? quod poenam declinat atque innocentiam docet. Et ita Christi officium, de quo agimus, diserte describi existimo. Venit enim desideratus Gen. XLIX, 18. vocatus Psalm XIV, 7. Luc. X, 24. praesto est quauis occasione nobis subueniendi rem nostrarum dicendi contra malefidentes Luc. XXII, 31. ita, ut non erudiat modo fideles, quo modo in talibus casibus se gerant; sed et eorum παρακλῆτος existat quatenus δυνάστητος et iustus, 2) qui foedus ac promissa sua minime rescindere queat, suscipiens in se mortalium culpam, pro his mortuus isque apud patrem Christi atque ac fidelium; apud quem his agitur, hunc habemus, non a nobis eligitur, sed qui iamiam constitutus mediator et vultus intercessit ab aeterno, in diebus carnis et adhuc orat in nostrum emolumentum. Iesus idcirco communis ecclesiae suae aduocatus habendus, et vox paracleti complectitur totum patrocinii officium, consolationem, consiliorn

1) D. GERHARD. harmon. cap. 176. pag. 499.

2) Ex DEMOSTHENIS orat. περί παρακλήσεως ἐν παρακλήτῳ ἰδὼν ἐπισημασθῆναι.

3) GOODWIN geistreiche Schriften pag. 110. seq. ein aduocatus und Fürsprecher vor Gericht pflegt gebraucht zu werden in Rechts-Sachen, da man sucht, was recht ist. So erzeigt sich Christus bey dem göttlichen Throne, indem er auf seine Gemüthung dringet, wie der Apostel bald darauf sagt: es ist die Versöhnung = will uns die Gerechtigkeit verdammen, so hält er derselben für, daß ihr durch seit heilig leben und unschuldiges Leiden völlig und überflüssig genug gesehen sey. Und daher hat er nicht nur die Barmherzigkeit Gottes, sondern auch die Gerechtigkeit Gottes auf seiner Seite für sich, wenn er für uns bittet, daß ihm seine Bitte nun auch von Rechtswegen nicht kan versaget werden; weil die Gerechtigkeit Gottes befriediget ist, und nichts mehr zu fordern hat. Wenn er auch für die größten Sünden aller Menschen genug gethan, das ist eine klare und ausgemachte Sache,

filiorum suggestionem, defensionem coram tribunali clientis de sua causa diffidentis. x)

§. XLVIII. Equidem *ὡς ἐν παλιῶ* hic animaduertere iuuabit, hunc titulum cuique trium personarum tribui: at tamen diuersa profusis ratione. Deus pater dicitur *πατὴρ ἡμεῶν*, quippe qui sua contulit ad opus expiationis, dum medium pro summa sua sapientia inuenit, quod consentaneum erat iustitiae aequae ac bonitati, approbando conciliationem a filio susceptam, mittendo eum in mundum, gratiam rebellibus offerendo, immo mandando, vt sibi nos ab eo alienari deducamur per Christum, non imputando nobis peccata 1 Cor. V, 18. 19. Sed accipiendo sponforis pretium, quasi illud ipsi debitores soluisent, et adiudicando omnibus fidelibus iustitiam a seruatore spartam in iustificationem atque salutem aeternam.

§. XLIX. Quem caeterum later, quod quoque spiritus sanctus eodem patrici cognomine appelletur Io. XIV, 16. c. XV, 26. c. XVI, 7. quippe cuius est, conuincere et arguere obloquentes. Ita quae hic dicuntur, omnino intelligi debent ex more agendi causas, qui apud iudaeos obtinebat. Iam vero inter illos tria erant litium genera 1. publica iudicia *πρὸς ἀμαρτίας* siue de criminibus, quae iudicia sita erant in condemnatione eorum, qui in Deum peccauerant, 2. defensio iuris aduersus oppressionem vel inuasionem vel falsum testimonium, quae vocabatur *de iustitia* 3. lis intenta ei qui deliquerat in proximum, furto caet. In tribus hisce capitibus spiritus s. futurus fuit Christi *παράκλητος* aduersus malos, qui eum repudiarent et in crucem sustulerant: suscepturus in se actionem aduersus mundum de peccato reiectionis. Secunda aduocatio spiritus s. pro seruatore futura erat in probanda eius innocentia. Tertia actio erat iudicii seu de poena talionis y) infligenda Satanae hostibusque Christi, qua conuincit mundum *πρὸς νόμους* z)

§. L. Nihilo tamen minus idem audit spiritus Dei aduocatus fidelium intercedens atque gemens in illis, eosque ingemiscentes faciens,

Cache, welche bey'm Thron göttlicher Majestät auch nicht gelegnet wird.

x) Conf. huc AVGVSTIN. *quæst. 88. in N. Testam. nec non DANHAEVRVS* *hodozoph. phoen. 9. p. 230. seqq.*

y) Vid. differat. theolog. nostra de poena talionis exemplis biblicis illustrata Haleæ sub praesidio D. IOACH. LANGII venerandi praeceptoris habita 1715. Sect. 2. p. 23. seqq.

z) Eufius de hoc spiritus s. patrocinio agit HAMMONDVS in *Iob. XVI. 7.* *sol. m. 463.*

ciens, a) quatenus ceu magister libellorum supplicum, ac *spiritus precum* Zach. XII, 10. eos orare docet suavissima *παρακλήσις*, *excitans* eorum animos ac commouens ad vota proferenda; quem in finem eorum aperit oculos mentis, quibus non suas tantum aliorumque miseriam et propter eas auxilii diuini necessitatem rite sentiant; verum etiam summum Numinis erga iustos amorem ac pronam voluntatem probis subueniendi, curatius expendant; *instruens* et opera sua ad preces illorum conferens, quando monet eos, quaenam sint a caelo postulanda, quae sit legitima precum ratio, qua eae fundi debeant, *succurrens* suspiriis *ἀναλήσις* Rom. VIII, 26. 27. quorum tanta vis, grauitas ac foecunditas, vt magis sensu percipi, quam sermone quodam exprimi queant; b) *confirmans* et erigens eos, quo hilari mente expectent bona, quae efflagitarunt Rom. VIII, 15. Galat. IV, 6. Ephes. VI, 18. 20. qua de causa ei competit τὸ *ὑπηρετικὸν πνεῦμα* Rom. VIII, 26. tamquam aduocatorum proprium; qui clientibus suggerunt verba, reorum causas agunt, eisque occurrunt c) quauis occasione.

§. LI. Liquet ex hisce, quaenam sit ratio ac differentia intercessionis et Christi et spiritus sancti. d) Sicuti namque hic *ἄλλος παράκλησις*

καὶ ἄλλος

- a) Sic interpretatur AVGVSTIN. lib. 2. de trinit. cap. 3.
 b) Legi merentur, quae de eiusmodi precibus pie scripsit IO. ARND. de vero christiano. lib. III, cap. 19. RAMBACH. l. c. pag. 591. DANHAVER. bodosoph. pag. 490. 354. OLEAR. l. c. 837. et DIETERICVS annal. euangel. pag. 259. 267-269.
 c) Libet verbis hic vti H. GROTTI in Rom. VIII, 26. quocum conf. CLAVD. ESPENCAEVS de Christo mediat. c. II. pag. 294. THOMAS. lib. 3. qu. 21. artic. 4. nec non DIONYS. PETAVIVS theol. dogmat. de trinit. lib. II. c. 6. §. 5. pag. 90.
 d) Diu multumque inter theologos hic in diuortia sententiarum abominates disceptatum fuit de modo *ἑνότητος* spiritus sancti. Alii admittunt formalem ei propriam, qua pro nobis oraret, ea tamen indole, quae eius diuinitati conueniret; ita sentiunt STERN. GERLACHIVS tom. I. disput. 6. pag. 604. DANHAVER. bodosoph. protynom. 9. §. 42. 43. P. 724. IO. GERHARD. schol. pietat. lib. 3. cap. 21. p. 592. qui tamen mutauit mentem harm. euangel. c. 176. p. 1305. KOENIG theol. postt. p. 154. LAURENT. in Rom. VIII, 26. p. 285. Alii autem malunt effectiuam, vt AVGVSTINVS tract. 6. in Io. tom. 4. part. 2. oper. p. 241. cuius verba citata legas, vt plura huc apprime facientia in programme sententi de interesse spiritus s. 1735. p. 6. seqq. GREGOR. NAZIANZ. orat. 36.

1911.

καλῶς in cordibus apostolorum ac fidelium, quibus Messiam glorificat, Io. XVI, 14; ita Christus ad patris dextram sedens, intercedit. Vtriusque παρακλητος vera, efficax, salutaris, at, cum spiritus f. exiit atque 2ουα; ita Christi 2εαυθουα. Spiritus aduocatus nuncupatur ob consolationem, conuictionem atque auxilium in infirmitatibus latum; Christus vero ob mediationem, redemptionem aut reconciliationem, et hoc modo solus, vnicus mediator Deum est inter et homines, nempe homo Christus Iesus 1 Tim. II, 5. qui sponfor et paracletus 2ουα; 2ουα; πατερα 1 Io. II, 1. cum spiritus f. non 2ουα; sed 2ουα; 2ουα; 2ουα; interpellet Rom. VIII, 27. hoc est, secundum voluntatem diuinam nos doceat, quod ea, qua Numen dignum est, precari debeamus, ratione.

§. LII. Verumtamen ad scopum nostrum reuertamur, qui eo tendit, vt in modum atque praestantiam aduocatae seruatoris nostri paulo penitius inquiramus, quam praeculare enodant verba illius Elihu. Iob. XXXIII, 23. 24. 25. 26. *Si fuerit, fantis, apud cum angelus interueniens vnus ex mille, tunc miserebitur eius, et, redime, inquit, illum, ne descendat in corruptionem; inueni propitiationem, deprecabitur Deum, et reddet homini iustitiam suam.* Vbi docetur, quod cum homo morbis, vti Iobus, aut caeteris calamitatibus a Deo castigatus fuerit, adeo, vt nil nisi terror aeterni cruciatus reliquus sit, intercedat angelus foederis coll. Gen. XVI, 7. Exod. XXIII, 20. *interpres*, cuius mediatione pater misereatur hominis, nec morti tradat aeternae. Haud quidem nos latet, permultos dari, qui haec oracula iam de Michaele; e) iam de alio angelo creato; iam deministris ecclesiae, eorumque precibus f) pro aegrotis Iac. V, 14. 15. intelligunt. Sed nihilo tamen secius haud pauci patrum nostrorum

E

que

tom. I. oper. p. 587. PHILIP. MELANCTON in Rom. 8. pag. 221. 222. AEGID. HYNNIVS in Rom. VIII, 26. tom. 4. oper. latin. p. 75. BALDWINVS b. l. p. 159. CALOVIUS loc. theol. tom. 7. p. 574. id. bibl. illustrat. N. T. p. 790. GLASSIUS philol. p. 805. SEB. SCHMID. in Rom. p. 488. HYDDEVS medii. sac. LANGIVS im Licht und Recht P. I. p. 105. WOLFFVS cur. philol. in epistol. Pauli p. 153.

- e) De quo interpretatur BELLARMINVS lib. I. de beatis. sanctorum pag. 19.
f) Ita CHEMNITIVS exam. concil. trident. part. 3. fol. 192. 193. 10. GERHARD. loc. de morte §. 454. P. TOSSANVS adnotat. bibl. b. l. n. 46. IO. CLERICVS b. l. fol. 137. a. edit. Amstelod. 1731. commentatus: quia pontifex maximus dicitur angelus Iehouae Mal. II, 7. et melius doctorem significat Ies. 43. qui tamen tandem ibidem ipse constituitur, de

que doctorum sunt, qui id potiori iure soli Dei filio vindicant, g) quod et magis *עוֹפֵלָה* textus conuenit. Vocatur enim vnus ex millibus, *מֵאָ* particula exceptiua, qua segregatur abs creatis angelis, quos longe antecellit: dicitur *מֵאָ מֵאָרְךָ מֵאָרְךָ* legatus interpres h) col. lat. Mal. III, 1. Ies. LXIII, 9. Ebr. III, 1. in quo nomen Iehouah Exod. XXXII, 11. qui inuenit propitiationem, vt omnium pater mifereretur. Ebr. IX, 12.

§. LIII. Ex quibus simul apparet, quare eandem interpellationem *מֵאָרְךָ* supra nominauerimus, quia nempe merito Christi sufful-
ta

de Christo melius explicandum addens: *מֵאָרְךָ* est non tantum interpres, sed et internuncius et patronus, quem Chaldaeus vocat phraklitha h. e. *παράκλητος*.

g) **ERAST. SCHMIDIVS** *commentar. in Iobum pag. 1264.* profigata aduersariorum sententia ita scribit: conuictus Christus ad hoc à Deo, vt homini cuiuscumque adnunciet suam, quam pro ipso ex sponione pro toto humano genere habet, rectitudinem, h. e. si homo in Messiam promissum credens sub ista tanta afflictione et in fide patienter perseverans; tum miseretur eius Deus. Sic quoque intelligunt **GRÆGOR. M. Gloss. ordin. et Rabbi HAPPENIUS** in *Bechini. olan coll. CALOVII system. theol. tom. 4. p. 130.* et **PERIFFER. dub. Vexat. cenaur. 3. loc. 41. p. 513. seqq.** per malach melius angelum paraclitum intelligitur angelus increatus, *μεστέρος* noster, qui ipsi vni et soli, nulli vero spiritali angelo creato, nec vlli visibili angelo, seu verbi praeconi conueniunt praedicata, huic angelo tributa v. 23-30. quae omnia ex textu solide probari queunt. Vid. et sis **D. HENR. MICHAEL** disputat *de angelo interprete.* **D. IOACH. OPORINVS** in *der erläuterten Lehre von den Engeln pag. 12. seqq. p. 21.* - pulcre huc loquitur: *Diob der Araber weiß gleichfalls seinen Vorsprache Engel von denen andern erschaffenen Engeln genau zu unterscheiden, und da seine weit herum wohnende Steunde sich der lehre Jobs in andern Stücken fundia und zugethan erklären; so stehet man den Glauben der damaligen Völker in Arabien und der Nachbarschaft, ect.*

b) **Egregie IO. BRENTIVS** in *Iob. pag. m. 1171.* si lex intus occiderit per peccatum, et foris crux morte comitata adfixerit, quo confugiendum est? respondet Elihu, euangelii energiam clarissime ob oculos ponens si fuerit pro eo angelus mediator, h. e. territa per legem conscientia et toto homine per crucem concusso, non est alia spes, quam in euangelio, in Christo Iesu, domino nostro, qui est magni consilii angelus, mediator ac intercessor inter Deum et hominem, qui est propitiatio, pax, redemptio et sanctificatio nostra. Nam pro mediatore hebraeus habet *מֵאָרְךָ* quod אָרְךָ descendit, et significat mediare verbis,

ta sit §. 29. at non vicissim. E contrario inique agunt aduersarii, existimantes, satisfactionem intercessione niti, at CYRCELLAEVS 7) vult, differens, „ vt postea rediuius et in caelum sublatus se Deo in „ caelesti sacrario offerret, et pro nobis intercederet, atque ita pec- „ cata nostra expiaret, ne vnquam propter illa seuerum Dei iudicium „ subire cogeremur. -- non ergo vt vulgo putant, satisfecit pauen- „ do omnes poenas, quas peccatis nostris merueramus. „ Qui errat nec nouit scripturam, quae secus omnino sentit, tradens, Christum holocaustate suo in sanctum ingressum, vbi preciosissimum sangui- nis ^{ad 2700} patri ob oculos ponat, *semper viuens, vt interpellet pro nobis* Ebr. VII, 25. Miserrimi quidem huius farinae homines acclumate magni videntur intercessionem, quippe qua suffultam satisfactionem dicunt: verum ^{vsq; ad 2700} facientes eo ipso eandem minuunt, sibi imaginantes, Christum precibus Deum mouere, quo satisfactionem ratam habere eique valorem addere vellet, vti iam supra §. 27. monuimus.

§. LIV. Nos quidem haud praeterit, non tantum veracitatis, sed et iustitiae ipsius diuinae esse, stare promissis. Filius hodie i. e. ab aeterno genitus vocatusque ad arduum hoc expiandi negotium Ebr. V, 5. iussus fuit poscere. Nam huc tendit Psalm II, *8. pestu- la a me, et dabo tibi gentes haeredes orbisque sinem propriam.* Cui dicto audiens iure pontifex noster efflagitat: da peculium, da popu- lum, da orbis fines mentiri nesciens! hoc oraculum quoque, vti no- tum dignissimum nostra in re, ita non sacerdotale domini officium solum; sed et regium ostendit. De Messia illud agere, erudimur Act. XIII, 33. c. IV, 24. Ebr. I, 5. nec denegant iudaei ipsi: *h)* De sacerdotali eius muneris intelligendum esse, ex Ebr. V, 5. constat: vnde hinc Augustinus bene comprobatur non tantum et euincit, tan- tamque reconditam esse sacrarum litterarum vberitatem, vt fac- pe sub iisdem verbis diuersissimos pandant sensus; sed etiam vnde hoc- ce vaticinio eos refutare possimus, qui Christo indignam plane du- cunt intercessionem, eiusque gloriae multum detrahi, sibi imaginan- tur.

E 2

7) *Institu. relig. christian. lib. 5. cap. 19. §. 14. P. 300. cum quo haud pau- ci faciunt allegati et castigati in D. WALCHII histor. und theol. Ein- leitung in die Religions- Streitigkeiten ausser der Luther. Zir- che Part. 3. c. 4. pag. 642. seqq. et P. 4. cap. 5. pag. 483. seqq.*
R) Vid. HACKSPAN. ad LIPMANN. P. 374. LIGHTFOOT hor. hebr. ad ad 10. V, 17. IO. PEARSONIVS ad artic. 6. Symboli apostolici D. LAN- GIVS causa Dei tom. 2. P. 643.

tur. Maxima sane fuit dignitas, sacerdotio ornari. Praeterea Messias rex est, cui data omnis potestas secundum humanam naturam, qui regnat in ecclesia. Non quidem commiscendum regium cum sacerdotali officio; sed tamen abfit, ut nobis servilem plane mendicantem fingamus. *l)* Is, credas, petit, qui ab aeterno filius declaratus fuit, rex atque sacerdos.

§. LV. Sacerdos, inquam, *in aeternum dictus* Psalm CX, 3. *m)* seu *πατριάρχης* Ebr. IX, 11. hoc est, *qui hodie et heri idem existit* Ebr. XIII, 8. in aeterno consilio constitutus humani generis pontifex, patronus, mediator, adeo, ut nullatenus eo demum tempore, quo humanis pannis vestitus et ex iis exaltaturus fuit, coepit sacerdotio fungi. *n)* Quae quum probe notaverimus, faciem habebimus accensam, qua permulta codicis sacri loca collustrantur: haec aperient campum quam latissimum, expatiendi in elogiorum mysteriorum divina.

§. LVI. Quis, quaeso, est, qui in consilio pacis adam lapsi, immo totius humani stemmatis, quo in gratiam rediret, dixit causam? haud in fidei analogiam impingam, si dixerò: *Adamus alter*, per quem *multi constituuntur iusti* Rom. V, 19. benedictum illud semen mulieris, et *causis aeternis silvarum* Ebr. V, 9. hanc quoque rationem esse duco, quare *אֲדָמָה* vocatur, quia *o)* non solum animus patris explicat Ebr. I, 1. sed etiam nostram cladem cernens pro nobis verba fecit ac fecundissime locutus est. „Nequaquam igitur hic Messias „petiit, ut caput, servuator atque redemptor fieret, vel ne hominum „peccata

l) Hoc docte adnotat 10. CLERICVS in *b. l. fol. m. 187.*

m) Et hunc Psalmum de Messia explicant Iocaz. t. c. g. Matth. XXII, 43. 45. Marc. XII, 36. Luc. XX, 42. Act. II, 34. Ebr. V, 16. uti et non pauci iudaei. Vid. MICHAEL. *b. l.*

n) MOLLERVS in *Psalm. II, §. praefat. fol. 12. No. 3.* hoc dictum ostendit, filium fuisse interestorem ab initio, non tunc primum, quando assumpsit humanam naturam, ut Stancarus imaginatur.

o) LYTHEVS in *genef. fol. 41. a.* haec ostendunt, Christum liberatorem nostrum se tunc quoque tamquam mediatorem interposituisse inter Deum et hominem *id. rom. 4. Alsburg. p. 700. a.* Diefes Priesterthum währet von der Zeit an, da die Welt angefangen hat, bis ans Ende. Durch diesen Priester haben Adam und Eva müssen absterben; so auch der letzte Christ, der noch geboren werden soll. Er ist eine ewige Person VALEK. HERBERG. *magnal. fol. 15.* er wird das Wort gemeinet, weil er uns das Wort an den himmlischen Vater redet; er ist unser Advocat, Beystand, Vormund, Fürsprecher.

peccata Deus curaret, nec ut id, quod perditum in lapsu homini duplici modo praestaret, uti PETRVS. POIRET p) praetendit.

§. LVII. Quamvis hic iterum iterumque monemus, quod, cum Messias iam veteri in foedere intercessisse dicatur, non verbalem, sed realem intercessionem intelligamus, quae alias interpellatio per analogiam nuncupatur; quatenus nimirum merito, sponcione, et satisfactione exhibenda mouit patrem, ut propitius reddatur. q) Spontanea haec eius oblatio ad redemptionis opus, in quod fidei oculi iudaeorum erant intenti, re ipsa erat intercessio; uti ea, quae iam iam offertur, quotidiana perfoluti meriti applicatio existit. *Agnus ab initio mundi mactatus* dicitur typice Apoc. XIII, 8. quidni et sacerdos, patronus interpellans ab initio, qui per ardentissimae caritatis suae magnitudinem non potuit, quin quibuscunque rationibus placaret Numen?

§. LVIII. Quis est igitur, cuius in horto ambulantis vocem audiebant protoplasti? Gen. III, 8. Messias, qui suam philanthropiam testaturus transgressores haud auersatus, ad quos ceu medicus (quo simili h. l. Chrysothomus vitur) aegrotantes, poenas, quas commeriti erant, aeternas mitigaturus. r) Quis est, qui interuenit, cum creatorem peccatis incitatum, creati hominis poenituerit, ut minaretur: *quos condidi, ex terra perdam*: Gen. VI, 6. 7. homo, iste s) *cuius gratia non amplius terrae male disturus* Gen. VIII, 21. homo inquam, in *gratia* Rom. V, 15. quo mediante Noah fauorem inuenit holocausto ex fide in Christum oblato, ita, ut grato eius percepto odore repetat benedictionem Gen. IX, 1. 2. quae per solem messiam nobis contingit Gal. III, 8. 9.

§. LIX.

p) Oeconom. diuina lib. 3. cap. 5. tom. 1. pag. 646. sed prolixius refutatus a D. MAEGRO eximio, rheol. nouae p. 361. seqq. et D. LANGIO disser. ampipier. dodecad. XI. dissert. 1.

q) Vid. BREHMANN. in BUTTERVM quaest. 36. §. 48. pag. 196.
r) Ita AVGVSTINVS intelligit de ciuit. Dei cap. 3. TERTVLLIAN. ad Praxeam: HILARIVS lib. 12. de trinit. IVSTIN. MARTYR. dialog. cum TRYPH. CLEMENS. ALEXANDR. lib. Stromat. citatus a WALTHERO in harmon. bibl. p. 72. 74.

s) Legi hic omnino merentur, quas COCCIVS in b. l. notauit; WALTHERVS harm. bibl. p. 144. et RAMBACH obserua. exeger. de homine, cuius causa non amplius terrae Deus maledicturus: nec non HERBERG. magnel. fol. 107; in verba: um des Menschen willen, darum ist alle hie dieser Mensch Christus Jesus, 1 Tim. 2, 5. und nennt sich der Herr Jesus selbst uns zu ehren also, Matth. 23, 24. Jes. 45, 8.

§. LIX. Quis est, in quo semen Abrahæ præ caeteris gentibus benedictum? Gen. XII, 3. c. XV, 5. c. XXII, 17. Christus Galat. III, 16. is, in quo omnes promissiones sunt ratæ 2 Cor. I, 20. in cuius manibus quævis benedictio sita Isf. LXIII, 9. Nequaquam enim in Isâaco omnes gentes felicitatem et corporis et spiritus nactæ sunt, sed in solo Christo Rom. IV, 16. 15. Quis est, cuius nomine Isâac Iacobo bene optavit? Gen. XXVII, 27 - 29. is, in quem fide sperabat Ebr. XI, 20. is, a quo salutem et omnia bona religiose petiit Gen. XLVIII, 15. angelus redemptor v. 16. 17. coll. Ebr. XI - 21. r) Quis est, qui patriarcharum sacrificia ac preces gratas reddidit? is, ad quem reiectis holocaustis ducti Psalm XL, 7 - 9. cuius nomine orare solebant Psalm. LXXIX, 9. Psalm LXXXIV, 9. 10. electi iam tum in regale sacerdotium Exod. XIX, 6.

§. LX. Quis est angelus, quem pater misit ducem coram populo Israëlito? Iehouah Exod. XIII, 21. c. XXXII, 2. petra illa, quæ concommirabatur 1 Cor. X, 24. filius altissimi, nondum quidem carne vestitus, sed tamen vi futuræ incarnationis iam aliquatenus mediatoris partes suscipiens. n) Et quid dicam de arca foederis, ad quam orantium conuersæ faciès debebant? coll. Eph. III, 12. Quid de fustibus crebris, quid de caeteris cultus leuitici partibus Christi pontificatum adombrantibus dicam? per quem velo intergerino seculo liberum habemus accessum in sanctissima coeli Ebr. X, 19. 20. x)

§. XLI.

1) TERTULL. lib. de baptismo, cap. 8. Iacob manibus transuersum in se obliquatis benedixit, ut Christum deformans iam tunc protenderet benedictionem in Christum futuram.

2) RIVETVS sup. Hof. cap. 121 pag. 377. de Messia interpretatur nec non GERHARD. exeg. lib. 3. de SS. trinitate §. 148. SER. SCHMIDIVS coll. bibl. P. I. p. 122. seqq. D. OPORINVS trad. de angelis: Es ist ganz klar, daß die von Mose aufgezeichnete Erscheinungen des unerschaffenen Engels, welcher in forma ad tempus var. incarnatio adiuueni et sibi unadmirabilis vultu hoc seiner Menschwerdung sich schon ließ, dies ser offenbahrte sich erstlich durch Stimmen, hernach durch sichtbare Erscheinungen, da er bald Anfangs deutliche Vershöle seiner künftigen Wohnung im Fleische durch mancherley sichtbare Erscheinungen auf Erden blicken ließ.

3) Prolixius hoc egerunt TAYLOR in Christo ueluto. LVNDIVS in J. B. fol. 109. 129. 131. 147. 148. BRENTIVS in Leuit. Christus omnia est in holocaustis et sacrificiis ipsius. Ipse sacerdos seu pontifex est, et ipse holocaustum et altare.

§ LXI. Quis est ille propheta vel potius internuncius, interpres, ita enim מוֹשֶׁה sumitur Exod. VII, 1. Leuit. I, 5. qui promittitur in-
star Moysi Deut. XVIII, 15. ? Christus, qui, quod vidit apud patrem,
 loquitur Io. VIII, 38. *sicuti* Moyses, inquam, mediator foederis, nam
 negatur Deut. XXXIV, 10. post Moysi mortem surrexisse praeconem
 talem, qui Iehouam viderit facie ad faciem conuersa coll. Io.
 V, 45. 7) De Messia egregium hocce vaticinium exponitur Act. III,
 22. 23. 24. et scopus illius totus huc redit. De sacerdotibus sermo
 erat; populus vero postulat mediatorem dicendo: *ne addam audire*
Iehouae vocem, neque ignem magnum istum videam amplius, ne moriar
 Deut. XVIII, 16. Quod vorum Numen adprobat: *bene*, respondens,
egerunt in hoc quod locuti sunt v. 17. sed en ! quid amplius declarat,
 Mosemne eis intercessorem atque internuncium constituit? nequa-
 quam. *Alium* largiturus, cum Moyses iste non esse potuit, qui verus
 meliorum eorum redemptor existat, *cui obedire debeant, cuius in ore*
verba sua posteurus loquatur eis omnia quae praecepta v. 18. 19. qui
 coniunctissimam familiaritatem hominum cum Deo igne alias aestu-
 ante Deut. IV, 24. Ies. LIII, 14. restitueret; hoc modo verus pro-
 trepitus reis causa patronus atque sacerdos pro mortalibus offerens
 dona Ebr. V, 1. constitutus. 2)

§ LXII. Quis est, qui 1. Samuel. II, 35. praedictus, vbi do-
 minus: *suscipitabo*, promittit, *mibi sacerdotem fidelem, et transibit in*
conspectu meo omnibus diebus? vt in Salomone verum regem ita in
 Zadoko Summum pontificem nostrum Iesum digitis quasi monstrat,
 testante AVGVSTINO a) et LACTANTIO. b) Quis est, qui orat, vt
 Deus miseretur Her silymae vrbiumque Iudae Zach. I, 12. ? angelus
 Iehouae eiusque faciei LXII, 9. qui increpat Satanam et transire facit
 iniqui-

1) Vid. CLERICVS in Deut. XXXIV, 10. fol. m. 546. vbi et Iudaeorum
 veterum consensum apprime citauit et D. MICHAELIS: hoc nec Io-
 suae nec alii cuidam competit secund. c. XXXIV, 10. et Num. XII, 6. 7.
 sed Mesiae, qui Moysi non tantum par, verum etiam superior est.
 Io. II, 31. Ebr. III, 2. agnoscent id rabbini in Zalkus ad Ies. LIII, 13.
 et Baal Turim ad h. l.

2) SEB. SCHMIDIVS coll. bibl. P. I. p. 279. seqq. REINBECK. *Hexachy-*
tungen in aug. conf. P. III. p. 98. 99. 466. eximie in Deut. XVIII, 15.
 de solo Christo in elligendo seipserunt. idem praef. ibid. p. 27. con-
 tra Wertheimensem Mesiae, mediatori, vindicat.

a) De ciuit. Dei lib. 17. cap. 5.

b) Lib. de vera sapient. lib. 4. cap. 14. p. m. 279.

ipiquitatem eius Zach. III, 1. 2. 3. 9. c) qui ipse *Iehouah* nominatur, *sacerdos in solo suo* Zach. VI, 12. 13. sub quo crescit *aedificandum domini templum*. Quis denique est, cuius nomine vir desideratissimus genua flestit, *exaudi, orans, nos per Dominum* Dan. IX, 3. 17. ? is, ob quem acceptae preces v. 18., qui *suo nomine* nobis rogare praecipit Jo. XVI, 23. 24.

§. LXIII. Ita quaeramus, ita pio nos conamine percontari decet sacrarium codicis diuini, in quo pontificem invenimus sanctum, summum, aeternum, qui heri et hodie, *de quo Moses ac prophetae cecinere* Io. I, 45. c. V, 45. Et quamlibet lineas tantum qualescunque duxerimus imaginis sacerdotalis muneris, vel ex his tamen constabit, quam perennis, quem infiniti pretii sit tanti mediatoris patrocinium! id quod fidelibus antiqui foederis haud plane incognitum euasit. Effectum namque eius videmus ex dignitate orantis. Is remi peragit, qui verus filius Dei non gratiae, sed naturae vocatur, cui quid denegari posset? non percipio. Luc. XI, 11. 13. non nudus homo, sed ipse *Deus, benedictus laudandus in saecula saeculorum* Rom. IX, 5. §. 26. is cupit, cuius omnia simul in potestate sita sunt, quae competire valet; ex cuius plenitudine haurimus gratiam pro gratia. Si multum valent Eliae, hominis infirmi preces, ita, vt claudat ipsidem seraque caeli fenestras Jac. V, 17. quid de Immanuele praedicemus? Et si coruus creator audit, quidni gratum suum implorantem auditurus?

§. LXIV. E re nostra igitur erit, propius accedere ad augustiora, qua ex interpellatione tam grauissimi oratoris capienda, emolumenta. Vbi nullus dubito, quin unacum ecclesiae doctoribus sit adfirmandum, mortem quidem Christi esse medium acquisitionis; intercessionem vero appropriationis salutis aeternae. d) Hanc optimam quasi praedam impetrauit sanguine suo, quam iamam fidelibus dispensat, parta gratia dignis. Hoc, ni fallor, fumis extollit encornis Paulus Ebr. VII, 25. *beatos redder semper, qui per eum veniunt ad Deum, factus omnibus auctor in salutem aeternam dicitur a Deo*

c) Vid. NITRINGA ad Apoc. XII, 7. p. 719. et veteres rabbi explicaverunt in *Echa Rabati* fol. 68. b. it. in *Bemidbar Rabba* foli. 271. vnde ABENTANA: conuenientius est, inquit, quod de Messia sermo sit; sicut exposuit paraphraestes Chaldaeus. conf. D. MICHAEL, disputat. de nominibus Christi *ham. naturam designantibus* §. 2. scq. et RODOLPH. VALTHERT. in *Zachar. homil. 6. p. 223. b.* exprimitur hic Christi mediatoris officium, qui pro nobis intercedit caet.

d) Vid. GOODWINI *Geistreiche Schrifften* *sch. V. 3. p. m. 27. scq.*

Deo sacerdos Ebr. V, 8. 9. quam idem cunctis tentatione pressis commendat advocatiam Rom. VIII, 33-34.

§. LXV. Quibus, perpendas velim, fructibus concomitatur largus patrens filii in carne adhuc degentis preces? quanta celeritate flagrantior earum odor penetrat caelos! me nullatenus errasse puto, si dixerō, illis solis in crucis ara fuis conuersionem latronis, centurionis Luc. XXIII, 40. 47. immo ter millium istorum Act. II, 41. tribuendam esse. O benedictam, o largam seminis lacrymarum sparsi messem! lacrymarum, existima, quae saepius gliscentes vindicis iustitiae flammam exstinxerunt. At enim vero quid operari autumamus, quae nunc in gloria sua suis disertissimis labiis effundit, vota? Nunquam intermittuntur ea, numquam potentissimi huius episcopi manus Iasae deprehenduntur, numquam huius vigilis patroni oculi oclusi spectantur. Mosis cheu! interuenientis defatigantur brachia eaque debilitata: quid? quod Eli, Jeremias, Daniel, Onias 2 Maceab. XV, 24. caeteri intercessores diem obeunt supremum; verum hic semper viuens nec principium nec finem dierum experitur.

§. LXVI. Facile hinc intelligimus, quare seruator *pontifex non secundum ordinem* Aaronis sed *Melchisedeci* cognominetur Ebr. V, 10, c. VII, II, 17. 21. Psalm. CX, 4. quoniam videlicet illius transiens fuit sacerdotium. Vitam finit Aaron, Eleazar, Pinchas caeteri. At Christus vices suas nec vlli reliquit successori. Istorum officium vbra fuit tantum futurorum, e) introibant in sancta manibus aedificata, isti munere sancti sunt tantum sacerdotali, nec regio: huic vero Christus, vtrique praefuit, *spiritu vnctus prae sociis absque mensura* Psalm. XLV, 8. Melchisedeco per omnia comparatus f) nescius patris, matris, generis. „*ἀνεγνω* in prima fuit spiritali natiuitate, „quia sine officio matris, a solo Deo patre generatus est. In Secunda vero carnali *ἀνεγνω* fuit, quoniam sine patris officio virginali vtero procreatus est, vt mediam inter Deum et hominem sub-

F

„san-

e) Legi hic merentur, quae notat ARND. in *psalm. fol. 614. b.* et AVGVSTINVS de c. D. lib. 16. c. 22. p. m. 333: Aaronis ordo fuit auferendus illucentibus rebus, quae illis umbris praenotabantur; id. ibid. p. 338. quod ad repraesentiam attinet, sacerdotium erat imperfectum et temporale. At Melchisedecus fuit typos Christi secundum omnes perfectiones sacerdotii eius. it. LVNDIVS l. c. lib. 3. c. 25. fol. 521. sq.

f) Conf. LVTHER. in *genes. c. 14. fol. 169.* nec non SEP. SCHMIDIVS in Ebr. pag. 768-770. SPENER. tract. von der ewigen Gottheit Christi cap. 1. S. 84.

stantiam gerens nostram hanc fragilem imbecillamque naturam quasi manu ad immortalitatem possit educere. Factus est et Dei filius per spiritum, et hominis per carnem, id est, Deus et homo, §) Aaron nomina duodecim tribuum tantum in pectore gessit, verum Christus catholicus audire tribuum tantum in pectore gessit, sed omnium omnino omnium deperditarum causam egit Ies. LI, 12. c. LIII, 6. et, vt breuibus dicamus, quod res est, haud secundum legem leuiticam, vt Aaron, sed alia altioreque plane ratione reconciliationem cum summo Numine reddere debuit, nec vice repetita, verum semel id praestitit.

§. LXVII. Quae quum probe intellexerimus, nullum supererit nobis dubium, quin hanc interpellationem vniuersalem esse, omnesque eam respicere, fateamur. Io. XVII, 9. 21. I Io. II, 2. Neminem profecto ea excludit, patrocinatus pro bonis aequae ac malis, pro iustis iniustisque, quos patri sistit. At tamen aliter loquitur pro fidelibus, hoc pro mundo, pro illis videlicet, quibus meritum eius non irritum abiit, vt ad finem in fide conferentur, vt secum vniuersi maneat Rom. VIII, 34. pro hoc, vt spatium ei ad frugem redeundi relinquatur §. 44. nec in peccandi tramite aeternae tradatur morti Io. XVII, 9. 11. 20. 21. Ies. LXV, 8. 9. Matth. XIII, 27. 30. 47. 49. Quae *interpellatio* appelletur *generalis*, illa vero, qua electos commendat, *specialis*, attamen caueas tibi velim, ne vtraque intercessionis species sibi inuicem opponatur.

§. LXVIII. Etenim, vt cum grauissimo theologo nostro, Franzio, verba facere liceat, Christus speciali precationis modo pro suis, quamuis interim orationem generaliore (ipsam quoque seruiam, sed ob hominum impoenitentiam et euangelii contemptum inefficacem) non negarit impiis, vt ex Iesaja et historia passionis et Act. III, 15. c. II, 15. ostendi possit. Ergo Christus interpellat pro omnibus, etiam pro peccatoribus, vt ad veram fidem conuertantur, modo nimis diabolica impoenitentia, diabolicisque criminibus aduersus veritatem caelestem tanta intercessione tanti aduocati successu temporis sese ipsos priuare non perrexerint. Pessimos quoque misericordia tactus, respicit beneficio hoc eos in gremium suum collecturus vt pullos gallina Matth. XXIII, 3. suos autem peculiari fouet cura patri tradens verbis: *en filios! quos mihi dedisti* Ebr. II, 13. eos amare ac contra insidias hostium defendere perge. §. LXIX.

§) LACTANTIUS de vera sapient. lib. 4. cap. 13. ita haec exponit.

§) LYTHERVS tom. alenb. 6, fol. 237. b. Das ist der Unterschied, auf die

§. LXX. Lubricum profecto mihi quidem videtur argumen-
 tum, quod in medium proferunt isti, qui gratiam particularem omni
 opera contendere audent ex denegatione intercessionis: ut dicunt,
 pro mundo, quod ipso eius effato suffultum putant *h*) Io. XVII, 9:
 sed tantum abest, ut plane hic impios maximam mundi partem con-
 stituentes excludat, ut pro iis, qui nondum credebant, petat v. 20. 21.
 „quasi verba faciens: „ iam offero tibi preces, potissimum pro iis,
 „ quos novi, tibi longe carissimos esse (precatur pro omnibus crea-
 „ dentibus et alias etiam, licet non in hoc loco pro crucifixoribus)
 „ atque eas quidem preces, quas pro aliis sandere non possum, qui-
 „ bus a te peto, ut largiaris illis constantiam in persecutionibus v. 18.
 „ et fidem ac vniionem mecum perpetuam v. 12. hoc iam gratiam so-
 „ lorum credentium petere possum, in quos solos id, quod peto,
 „ cadere potest, non in gratiam impoenitentium et incredulorum,
 „ qui sine dubio eos despiciuntur, conculcabunt et persequentur
 „ v. 14. pro credentibus oro ac praesertim pro discipulis meis, quos
 „ cum mihi peculiari ratione dederis, instar tuorum ipsius habere te-
 „ et remunerari, quia me suscepturum ac professi sunt, et praesente-
 „ runt mihi ministerium suum, „ oportet *h*) quem enim fugit,
 „ nisi hermeneuticae sacrae ignarum, negatiua aduerbia quandoque
 pro comparatiua particula poni et non *h*) pro *h*) non solum sic.

die Weise bittet er nicht für die Welt, wie er für seine Christen bittet.
 Für die Christen, und alle, die bekehrt werden sollen, bittet er also,
 daß sie bey dem rechten Glauben bleiben, zunehmen oder forsfahren,
 und nicht davon fallen; und die noch nicht drinnen sind, aus ihrem
 Wesen treten, und herzukommen. Das heist recht und wohl für die
 Welt gebeten, wie wir alle bitten sollen. Aber, wie sie esget geht und
 fihet, weil sie wider das Evangelium tobet und wüthet, will er in
 keine Wege für sie gebeten haben, daß Gott ihm solch Wesen gefals-
 chen oder durch die Finger sehen und gehen lassen. Aber solch Gebet
 gehet eigentlich nicht wider die Person, sondern wider das Wesen,
 so die Welt führet und treibet wider Gottes Wort, welches die Per-
 son nicht läset zu Gnaden kommen: als auch wiederum, wenn Chris-
 ten für seine Christen bittet, so bittet er nicht allein für ihre Person,
 sondern für ihr Amt und ganzes Wesen. conf. his 10. MICHAELI LO-
 RENZI Dissertat. theol. de intercessione Christi pro mundo. Strakburg. 1723.
 §) IO. JACOB WALDSCHMIEDT in der heilsamen Gnade Gottes
 mit Verwerffung der so genanten allgemeinen Gnade pag. 38. 31.
 §) Non ita sine studio loquimur cum *h*) in Io. 17. 101. 265.

quenter accipi? *l*) coll. Io. V, 45. c. VI, 27. Gen. XXXII, 28. quis vero inficias ibit, hac speciali oratione sacerdotali apostolos eorumque munerum felices successus patri commendare, qua ratione minime pro mundo eiusque actionibus orare potest. *m*)

§. LXX. Quod si vero in diebus carnis pro piis aeque ac impiis Luc. XXIII, 84. Ies. LIII, 12. vota susceperit ita, ut omnia, quae efflagitavit, ei data fuerint Io. XI, 22. qua, quaeſo, efficacia, qua cura in statu gloriae cunctos ducturus erit? Io. XII, 32. et quamlibet nemo; quae ex hoc beneficio redundant, bona digne enumerare queat; quaedam tamen eorum breuibus delibabimus. Generalius aduocatae isti adsignamus *sigein xarân ugi sion sâr d. yadâr*. Ille enim ea nos liberat a multis malis, ac bene nobis cupit omnibus salutis generibus. Ecquis ex tam innumeris curis, plagis atque miseriis, quibus vita mortalium fequet, se extricare posset, nisi patronus causam nostram agens subueniret nobis? hic meditatur nostram beatitudinem nocte dieque, quae in eo solo sita est, ab huius vncti pontificis capite oleum gratiae *n*) in quaeuis membra defillat. Multum fautor, sanctorum preces apud Deum valuerunt, quis vero eorum iisdem aliquid meruit, solus Dei filius est, de cuius id iure praedicaemus intercessione.

§. LXXI. Haud e re erit, illud aliquo modo specialius contemplari. Primus fructus dicitur iustificatio peccatoris, quae salutaris comprehenditur, gratuita, puta, remissio debitorum, et adularis iustitiae condonatio. Vtrumque huic interpellationi tribuitur Rom. VIII, 33. 34. *Quis est, qui condemnat? Christus est, qui mortuus est, immo vero, qui excitatus, qui quoque ad dextram Dei postulans pro nobis.* „Hic Paullus occurrit quaestioni praecipuae sumtae ab obie-

l) CLASSIUS lib. 3. tractat. 5. pag. 488. sq. plura in medium profert loca. cum quo conferatur D. LANGIUS von der allgemeinen Gnade Gottes pag. 89. seqq.

m) LUTHERUS gloss. margin. ad Io. XVII, 9. Ich bitte nicht, daß du der Welt und ihr ungläubigis Fürnehmen und Thun dir laßest gefallen, gleichwie Moses Num. 16. bittet, daß Gott solte das Opfer Corah nicht annehmen; und Ps. 59, 6. sey der Feindem gnädig, die so wegen wegene Uebelthäter sind. Sonst soll man für die Welt bitten, daß sie belehret werde.

n) OLEAR. l. c. artic. 52. pag. 809. Indem er uns durch seine kräftige Vorbitte die Darbietung seiner Gnade und Wohlthaten zu Wege bringt, so er uns den wahren Glauben schenket, und, wenn wir beharren, ewiglich gemessen läßt.

recto et causa pavoris. Nam causa pavoris est, quod inter afflictiones etiam terret nos conspectus nostrorum peccatorum, et iudicem Deum nobis irasci. Huic quaestioni medetur Paulus, et ostendit aliud obiectum apprehendendum esse, et sic argumentatur: Deus testatur se nobis esse propitium dato filio, et quidem ille aspidue pro nobis interpellat. Quis accusabit, quasi dicat, etiam si sentiamus, nos indignos esse, et adhuc habere peccata, et ingentem infirmitatem ac immunditiam, tamen nemo accusabit aut condemnabit nos, postquam propter pontificem Christum iusti i. e. accepti sumus. Ideo, inquit, Deus est, qui iustificat h. e. iustos pronunciat: item, Christus interpellat pro nobis, Deus iustificat nos propter interpellantem Christum. o)

§. LXXII. Idem memori recollit mente apostolus 1 Io. II, 1. 2. qui Christum non tantum dicit *ιασμων* hoc est, victimam expiatoriam pro peccatis §. 29. sed etiam *παρεκλητωρ* iustum. *ιασμων* vox relationalis est, respiciens partes laesi, qui conciliandus, summum id Numen erat; et ad intervenientem quemdam, qui debeat auferatque iniquitates. Hoc mediator noster praestitit non exemplo suo sed oblatione, qua satisfecit iustitiae divinae, intercessione vero tribuit nobis assidua applicatione. Nos profani atque iniusti, ille vero *iustus*, immo iustitia ipsa Ierem. XXIII, 6. triplici ratione *iustus* appellari potest, ob humanae naturae eius innatam iustitiam Ies. LIII, 12. Luc. I, 35. ob donatam vi unionis cum diuina Act. VII, 52. ob adquisitionem per sanctum meritum 1 Pet. III, 18. Iis, qui quondam se impuros agnoscebant lepra, sacerdotes adire necesse fuit Leuit. XIV, 2. qui eos lustrantes mundos diiudicarunt. Quis inter nos purum quemdam spectabit? Nil igitur superest, quam ut fiducia freti ad pontificem nostrum acceleremus; qui nos purgat ab omni spurcicie ad squalore Ebr. IX, 14. 15. Act. XV, 9. suamque nobis compertit iustitiam. p)

F 3

§. LXXIII.

o) Eximie sic exhaurit sensum MELANCHTON in Rom. p. 224. 225. cum quo sentit CHERNITIVS conc. *vid. fol. 168. b.* quia Christus saluator noster intercedit et apparet vultui Dei pro nobis, per vitam eius seruiamur ab ira.

p) THOM. WATSON Übung der Gottseligkeit pag. 268. Und woher kommt anders unsere Rechtfertigung, denn von der Fürbitte Christi? Herr, spricht Christus, siehe, hier sind diejenigen, für welche ich gestorben bin, so schme denn selbige nach deiner Gnade an, als ob sie nicht gesündigt hätten, und laß sie vor dir gerechtfertiget werden.

§. LXXIII. Alter fructus missio spiritus sancti habetur, quam precibus suis ipse tribuit servator Io. XIV, 16. 26. *Orabo patrem, qui alium paraclitum mittat vobis* coll. Io. XVI, 26. Christus autem non solum spiritum s. mittit ut principium, ex quo aeterna processio procedit, sed etiam ut summus sacerdos et caput ecclesiae, a quo oleum laetitiae in omnia corporis mystici membra descendit. *Haec est unctio a sancto illo profusa* I Io. II, 20. Missus est spiritus Christi Gal. IV, 6. Rom. VIII, 16, die pentecostali Act. II, 2. et ut filius a patre missus ad redimendum; ita spiritus ad sanctificandum, erigendum, consolandum. *Quam quaeis is efficax erat in apostolis, miraculis edendis, variis donis et linguis! ecce flumina aquae vitae fluentia! hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum: nondum enim aderat spiritus, quia Iesus nondum erat glorificatus* Io. VI, 29. quod cum factum sit, non cessat orare patrem, ut mittat spiritum, qui sanctificet credentes. O quam necessarium! quam salutare hoc donum! quantas fideles debent grates Domino pro hoc pignore, quo deficiente nec quid? nec quomodo? digne precari possint I Cor. XII, 3.

§. LXXIV. Tertius fructus est purificatio cultus nostri. *Nostra iustitia ut pennis maculatus* Ies. LXIV, 6. mundissima *separatio* maculis sceleris redolerque impuritatem, ac mixtione *subditas* intercessionis servatoris coram supremo nostra oratio grata redditur. Hoc significatur Apoc. VIII, 34. *vbi angelus alius, singularis plane et non ex illis septem v. 2. instructus aureo thuribulo, cui dati sunt suffragines multi, ut offerret cum precibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum, s) nec denegat firmissimum hoc fulcrum,*

q) Plura huc desierit MARVS IBEOL, euangel. part. 2. pag. 197.

r) Funditur nunc spiritus in maiore perfectione et mensura, quam olim siue illuminatione, siue sanctificatione, siue conformatione, siue intercessionem, siue consolatione a nobis spectatur. HVLIVS de vallibus prophetarum pag. 210.

s) Wobterch angebeutet wird, daß Christus nicht allein einmal auf dem Altar des Creuzes seinen himmlischen Vater zum süßen Geruch solte aufsteigert, sondern noch täglich seine Glaubigen bey seinem himmlischen Vater in Kraft seines Leidens und Verdienstes vertrete, derselben Gebet seinem himmlischen Vater fürtrage, und ihm dasselbe angenehm mache. DANHAVER. lict. car. part. 4. conc. 23. p. 175. in h. l. ita quoque VINARIENSES, CHYTRAETS in apocalyps. VITRINGA de Christo interpretantur, nec non ERIDBAUX historice des Iuifs et des peuples

erum, r) quo nostrae preces nituntur, discipulis Io. XVI, 26. Quando vota nostra valde ieiuna pernouimus, adeo, vt iustantes tentationibus exclamare cogamur: *prosterminus nos, o Tebouah, non in iustitiis nostris sed in permultis tuis miserationibus* Dan. IX, 17, 18. omnia desideria ac gemitus accepti euadant in dilecto Eph. V, 1, 2. *per quem accessum habemus ad Deum cum fiducia per fidem ipsius* c. III, 12.

§. LXXV. Ecquid aliud magister discipulus praecipit? Io. XVI, 23, *Amen, dico vobis; quidquid petieritis nomine meo, dabit vobis.* Vt nimirum eius meritum, mandatum, promissio, praecipimus vere intercessio, qua nos ad suspiria fundenda excitat, basis sit vortorum nostrorum. „Nullus accedit ad patrem nisi per filium, mediatorum, *per quem adductionem habemus ad patrem in vno spiritu* Eph. II, 18. Vnde viam et portam se appellat, quia nemo nisi per ipsum ad patrem venit. Io. XIV, 6. Nam in quantum filius et Deus est, vna cum patre nobis bona largitur; in quantum vero mediator est, et pontifex et paracletus, nostras preces ad patrem adducit. #) „ Nos si balbutiamus blaesa lingua, discrete ille loquitur.

peuples voisins tom. 2. lib. 6. pag. 345. P ange, dont il s agit ici est P ange de P alliance Christ, nostre seigneur, qui intercede pour nous auprès de Dieu, et qui en qualité de mediateur lui offre sans cesse nos prieres.

*) *CHEMNITIVS conc. vrid. pars. 3. fol. 187. b. ad gloriam sacerdotii Christi pertinet etiam officium intercessionis, vt scilicet propter intercessionem et merita ipsius exaudiamur, recipiamur, saluemur.* OERHARD. *harmon. c. 176. p. 1293. decem exauditionis precum nostrarum adiumenta, quorum Christi interpellatio praecipuum, nec non Io. ARND. de vero C. lib. 2. c. 37. (4) pag. m. 260. seqq. cap. 38. (1) pag. 288. LUTHER. tom. 2. lenesf. p. 516. tom. 1. p. 314. Er bittet für uns im Himmel, empfasset unser Gebet, und macht es durch sich selbst Gott angenehm. SPENEG. Glaub. Trost pag. 452. Sonderlich ist diese Fürbitte dasjenige, so unserm Gebet die Kraft geben, und die Erhöhung zu Wege bringen sollte.*

*) *CYRILLVS in Io. lib. XI. cap. 7. LUTHER. in Psalm 110. Tom. 7. lenesf. p. 337. b. Darum sollen wir lernen dieses Priestertums also brauchen zu unserm Trost und Stärke durch den Glauben, der da gewiß dafür halte, daß wir wahrhaftig an Christo haben einen solchen Hohenpriester, der sein Wort oder Predigt des Evangelii, das ist, des göttlichen Segens und der Gnaden uns güt, und damit versichert* der

tur. Hic nostrum os! Exod. IV, 11. hic rex! qui praecipit et dat, quo fortius supplicantium argumentum vix datur. Quid?
 „quod „magnus vniuersae ecclesiae pontifex ipse Iesus vnigenitus
 „Dei benefragrantem odorem et incruentas et incorporeas hostias pre-
 „cum ab omnibus laeto vultu et supinis manibus accipiens caelesti
 „patri et Deo omnium creaturarum offert, primus ipse adorans, et
 „sólus patri dignum tribuens honorem, deinde omnibus nobis pla-
 „catum munere et propitium precans. „ x)

§. LXXVI. Quocum arcte non minus coniunctus quartus fructus, qui nobis pandit liberum ad thronum gratiae accessum, quo accelerare licet quouis tempore. Haec eadem praestantia magni aestimanda, qua gaudemus in nouo foedere prae illis, qui antiquo vixerunt. Quanto timore tremoreue Israelitae ad faciem Dei appropinquabant, vel potius eam fugiebant perterrefacti vi vocis tonitru! Seruili spiritu Mosei acclamabant: *tu ceu interueniens loquaris cum Iehouah loco nostrum* Exod. XX, 19. Moses ipse contremiscit Ebr. XII, 21. Quem fugit, nec Aaroni quidem licuisse quouis die sacrarium ingredi, intra siparium, ante operculum, quod est supra arcam, ne moreretur Leuit. XVI, 2? illud quoque cum quorannis frequentaret, quanto angore id fecit! verens, ne maiestate Dei in nibe perderetur. Quem praeterit, poenam luisset Nadabum aque Abihuum, cum ignem alienum, videlicet non sumtum ex altari ignis, non consecratum contactu altaris et victimarum descensuque ignis caelestis coram Iehouah obtulissent? ignis, scias, ex adyto emicuit, qui eos illico suffocauit Exod. X, 2. Nos vero spiritu fili-

der Vergebung der Sünde und Erbschaft des ewigen Lebens, so er durch sein Opfer uns verdient und erworben hat; dazu täglich und ohne Unterlaß vor dem Vater stehet, und das Beste für uns redet, und alle unsere Noth für ihm trägt, und uns erlanget, was er von ihm bitter; zudem uns solche Macht giebet, daß auch wir in seinem Namen dürfen vor ihm treten und beten, und solch unser Gebet annehm und wohlgefällig machet, daß es erhöret und ja seyn muß. Was kan uns ein herrlicher und höhers wiederfahren, denn daß wir einen solchen Mann zum Hohenpriester haben, der da ist Gottes Sohn selbst in der Majestät zur rechten Hand Gottes sitzend? und was könten oder wollten wir, so wir selbst wünschen solten, größer oder höhers begehren, denn einen solchen Mieler und Vorbitter gesen Gott zu haben?

x) EVSEBIUS lib. 10. hist. eccl. pag. 112.

ali imbuti tripudiamus : *Abba, Pater* Rom. VIII, 15. Nos vero intergerino rupto ad thronum non iudicii sed gratiae ꝑ) Ebr. IV, 16. laeti acceleremus.

§. LXXVII. Propius huc adeamus. Sanctum tentorii sanctorum seu pars templi hierosolymitani occasum versus, in qua erant arca ac thuribulum, dicebatur hebraicis אֹרְזוֹתוֹר oratorium, quod Hieronymus cap. 2. ad Ephes. *ἀναστήτω* nominat, quoniam Ichouah ibi cum summis sacerdotibus loquebatur iuxta illud Exod. XXV, 22. coll. Num. VII. in nouo testamento *ἀγίος ἱερός* semel in sanctum caelum ingressus est, vt pararet nobis aditum liberrimum. *In hoc habemus libertatem et accessum cum fiducia; haec autem est fiducia, quam habemus erga ipsum, si quid postulauerimus secundum voluntatem, nos audiat* 1 Io. V, 14. 15. „Renati in Christo Iesu maiestatis diuinae radios experiuntur iucundissimos, iisque non amplius offendantur, sed contra alliciuntur magis magisque ad parrhysiam et plerophoriam Ebr. IV, 16. c. X, 22. quae quidem gratia vires maiores sensim adfert, si ex euangelicis promissionibus amoris diuini, et reliquorum attributorum splendorem admiremur, fideique ac precum exercitio imbibamus 2 Petr. I, 34. 2)

G

§. LXXVIII.

ꝑ) De throno gratiae legi meretur DEYLING. in *obserrat. sac. 45. pag. 453. DANHAVER. part. IV. lib. cat. cont. 23. p. 808. seqq. LUTHER. rom. 6. Ienens. pag. 41. b.* So lehret mich die Schrift, daß GOTT denen Menschen zwey Ställe gestellet habe, einen Nichtsul für die, so noch sicher und stols seyn, und ihre Sünde nicht erkennen, noch bekennen wollen; und einen Gnaden sul für die armen blöden Gewissens, die ihre Sünde fühlen und bekennen, für seinem Gerichte vergangen und um Gnade bitten. Dieser Gnaden sul ist nun Christus selbst, sagt Paulus Röm. 3. 25. den GOTT uns gestellet hat, daß wir dazu Zusucht haben sollen, wo wir für GOTT durch uns selbst bestehen können; da will ich mich auch zuhalten, wo ich zu wenig gethan, oder noch thue, und mich auf Erden gar nicht davon lassen treiben, es sey Sünde, Hölle oder des Teufels Schrecken. Da soll mein Herz und Gewissen, GOTT gebe, wie rein und gut es vor den Leuten ist, oder werden kan, alles nichts und kurz zugebedet seyn, und darz über geschlagen ein Gewölbe, ja ein schöner Himmel, der es gewaltiglich schütze, und vertheidige, welcher heißt Gnade und Vergebung der Sünden, darunter soll mein Herz und Gewissen kriechen und stehen bleiben.

ꝑ) Venerabilis BREITHAFT, *thes. lib. 1. c. 3. thes. 3. qu. 3. pag. 38.*

§. LXXVIII. Prae gaudio cheu! hinc tripudiamus: *melior tamen illuxit spes, per quam acceleramus in misericordia* Ebr. VII, 19. c. VI, 19. quā voce fidem apostolus depingit, quae animae nauim, crucis tempestatibus agitata ad caelos, tanquam insulas fortunatas, tendentem affigit abyſſo diuinæ misericordiae et ventorum secundorum cum genitu expectabunda. a) Quid hic nobis faciendum? idem edocemur Ebr. IV, 16. *habentes magnum pontificem, qui penetrauit caelos, Iesum filium Dei, accedamus cum fiducia b) ad thronum gratiae, ut consequamur gratiam et misericordiam inueniamus ad opperturum auxilium.* Deterreret omnino nos peccatum commissum, quo a Deo abigimur; damnat nos Moses ac dictamen conscientiae; pudet nos miseriae nostrae; indigni sumus, caelum adspicere. Atenim vero, eo, quo preces abeunt, loco sedet amicus, patronus, cuius ope exaudimur.

§. LXXIX. Plura adhuc debemus huic beneficio. Nullus vi dubito, quin ab hacce intercessione conuersio peccatorum pendeat; sic illi quoque quintus fructus, nimirum perseuerantia fidelium in gratia ac fide tribuenda vid. Io. XVII, 11. 15. Rom. VIII, 34. 27. I Cor. I, 8. 9. quibus infidiis obambulans leo sparsum in cordibus semen vel eradicare, vel suffocare tentat! at, cum fortior pro nobis, quis contra nos? quoad viatores nos peregrinamur in hac valle miseriae; non desunt scopuli, a quibus nostris gressibus maximum imminet periculum. Quam lubrici passus! quibus restaceis vasis bailuimus thesaurum! quam cito, quam repente vecto aberramus tramite! En Petrum! petram, inquam! quam strenue dominum iam in mortem comitari sibi constituit! iam quanta infirmitate mentis laborat, vt ad ignem quoque frigeat, immo paene igneis Satanae telis fiducia eius extincta fuerit! Quid vero est, quod eam refocillat, erigit, corroborat?

a) Plura vid. apud DANHAVER, *bodossph, phaen. 10. pag. 1379.*

b) Graec. *παρρησια* h. e. cum libertate loquendi, Act. IX, 27. 28. c. XIII, 46. Eph. VI, 20. I Io. II, 21. sine haesitatione Iac. I, 6. Syrus h. l. sic nobis Ghaluth Appeh, reuelatio faciei, respiciens morem maiorum, quo rei et capite plectendi facies obuelata erat, quando vero a quodam patrono defensus et absolutus fuit, facie detecta liberius iudicem adspicere ei licuit coll. Esth. VIII, 8. Luc. XXI, 64. Marc. XIV, 65. Psalm. XXXV, 4. 26. BROCHMANN ad Ebr. III, 6. *παρρησια* in praesenti notatur, quo animati non dubitamus in conspectum Dei prodire ac peccata nostra silentio alius inuolucra ingenue eorum ipso confiteri ac vulnerum dolorem in sinum ipsius quasi effundere.

roborat? *intercessi*, inquit seruator, *pro te, ne fides tua deficiat* Luc. XXII, 32. Quod de hoc, et de caeteris argumentari licet. Nec facultas, nec vigilantia, nec oratio nostra nos conseruat, sed prouidentia pontificis nostri suffulcit nos, ne fide excidamus; ita, vt mirandam totius ecclesiae conseruationem vigili huic pastori admetiamur, cuius manibus erectis potentissimis custoditur Io. X, 28. et quam multi electorum ipsi aliquando persoluent grates! Apoc. V, 9. 10. „docti quibus hostium insultibus erepti fuerint huius cura. „Vi „gloriosum est aduocato vincere causas clientulorum suorum, et „medico sanare infirmum; ita honorificum est Domino Iesu, suos „conseruare et custodire quia est aduocatus noster. c.) „Samuelis deprecatione olim victi philistaei 1 Sam. VII, 9. Mosis amalekitae Iudith. IV, 3. Aaronis suffitu summum numen placatum Num. XVI, 12. quid de precibus Christi sperandum? Ebr. VII, 27. ne dicam, quantum huic beneficio hilafico inuit vis ad renouationis et sanctitatis studium, quod vide Io. XIV, 16. 17. c. XVII, 17. 19.

§. LXXX. Sextum tantum modo, qui hinc redundat, fructum perstringam. Hic erit absolutio in die iudicii extremo. Quamuis quidem illo filius hominis non tam intercessoris partes, quam iudicis a patre constituti Io. V, 22. suscepturus sit; virtute tamen tunc interpellationis fideles gaudebunt benedictione sacerdotali recreati: *accedite vos, benedicti patris mei* Matth. XXV, 33, hic votum repetet: *volo, vt mecum sint, quos dedisti mihi* Io. XVII, 24. istud erit tempus, quo auxilium necesse habetur Ebr. V, 16. certe eos absoluet apprensus in tribunali suo, pro quibus bene cupiuit. O intensissimum amorem, qui instar ignis perpetui habendi! nomina in pectore suo gerit, nec cessat, vsque dum secum vnitos viderit Io. XVII, 9.

§. LXXXI. Equidem nos haud fugit, multos dari doctorum ecclesiae, qui hanc interpellationem in aeternum et post extremum iudicium duraturam, existimant, id quod ex aeternitate sacerdotii eius Ebr. V, 6. c. VI, 20. coniciere volunt, nihil obitare censentes, quo minus Christus patrem perpetuo pro conseruatione beatorum in bono forte et iugi donorum incremento, quid? quod ad laudes eius amplificandas inuocaturus sit. d) Plures autem tamen sunt, qui hoc de valore atque efficacia numquam non cessura huius

G 2

facer-

c) ALPHONS. SALMERON tom. 2. tractat. 19. pag. 149.

d) CALOVIUS theol. post. loc. de officio Christi sacerdot. cap. 2. thes. 2. pag. 346. OLEAK. c. l. pag. 861. D. BYDBEVS instit. theol. lib. 4. cap. 2. §. 40. pag. 822.

sacerdotii intelligere malunt e) coll. Ebr. IX, 12. Quo forte vt aliorum, ita et sententia PAVLLI EBERI tendit canentis: ein süßlich auferstehn mir verleiht, am jüngsten Gericht mein fürsprach sey, quibus verbis non tam actum, quam virtutem ac fructum intercessionis indicaturus f) mihi videtur. „Non enim intercedit Christus pro hominibus singulis diutius, quam ad exitum vsque ex hac vita, et obitum, qui namque in fide abeunt, nulla amplius intercessione in omnem aeternitatem indigent, quippe qui ab omni peccati periculo prorsus liberi: qui impenitentes decedunt, non sunt porro vilius in omnem aeternitatem beneficii et gratiae ex iudicio diuino capaces. Sic neque diutius, quam ad finem mundi pro toto humano genere intercedit. g)

§. LXXXII. Sed quid tandem de bene precatione Christi sacerdotali addam? fructumne eam dicam precum eius, an partem muneris pontificalis? Tantum subnectam, illam praecipue in omnibus gratiae thesauris adplicandis consistere, qui nobis ad vitam et aeternam, et hanc necessarij sunt, ita, vt ex plenitudine illius *χαριτος* accipiamus Io. I, 16. Grata quondam iudaei agnouerunt mentis tessera, quod Ichouah sacerdotem summum hunc in actum sacrum eligere, dignumque reddere voluerit quaeuis felicitatis bona denuntiandi, orantes: benedictus sis Domine, Deus noster, rex mundi, qui nos sanctimonia Aaronis sanctificaueris et iusseris populo tuo in amore bona exoptare. Quid nos agamus memores summi huius seruatoris beneficii? gaudio perfusus nobis cum Paulo tripudiandum: *benedictus sit Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui bene precatus nobis omni benedictione spiritali in caelestibus per Christum* Eph. I, 3.

§. LXXXIII.

e) LUTHERVS *tom. 4. Alickurg. pag. 100. 4.* Dieses Priestertum währet von der Zeit an, da die Welt angefangen hat, bis ans Ende. Durch diesen Priester haben Adam und Eva müssen absolviret werden; so auch der letzte Christ, der noch geboren werden soll. KOENIG *ibid. Post. pag. 154.* initium intercessionis huius est aeternitas, finis consummatio saeculi est. RECHMANN, *exercitat. ibcol. centur. 3. p. 791.* SPERNER. *loc. cit. p. 451. §. 3.* Also währet diese Fürbitte des Herrn so lange die Menschen derselben bedürfen, bis sie nemlich alle, so dieselbe an sich kräftig seyn lassen, in der heiligen Ewigkeit seyn werden. f) Vid. plura in cantic. Herr Jesu Christ wahrer Mensch und Gott etc. in OLEARIJ *Lieder: Schatz Part. I. p. 139. 1. c. Wegels hymnologiae P. I. pag. 199. 200.*

g) Ita DANHAVER. *hodosoph. pnoenom. §. p. 721.*

§. LXXXIII. Hic merito benedictus vocatur Psalm CXVIII, 25. quoniam maledictione nos liberavit, benedictionem autem promeruit huic debemus omnia promissa, quae suis membris dispensat *ἀντιπροσποιός* 2 Cor. I, 20. huic pacem per eum partam adscribamus Rom. V, 1. in hoc non Israel solum, sed omnes gentes benedicuntur Gal. III, 8. 9. 23. Petrus breui summa multa comprehendit Act. III, 26. vobis, docens, *primum Deus suscitatum filium suum Iesum misit, qui beneprecaretur vobis, unumquemque auertendo ab ipsis sceleribus*, quae felicitatis. consequendae exoptatio tam spiritualis ac caelestis, quam corporalis putanda; vtriusque fons Christus est. Terra mater nostra erat maledicta, at benedictum semen mulieris auertit execrationem. Nomen eius dulce sal illud, quo colochintae alias perniciosae commutantur. Notatu omnino dignum duco, quod Iesus beneprecatus caelum adscenderit Luc. XXIV, 51. quo procul dubio indicaturus fuit, se benedictionem suam cuiuscunque generis impo-sterum in nos effundere velle.

§. LXXXIV. Quae quum omnia ita sese habent, maximi pretii aestumemus illa suspiria. Non mortalis, non angelus Deum inter et homines stat. Non Moses, non Samuel; Sed Christus melioris foederis sponfor Ebr. VII, 22. mediatoris partes subit; non terram, non feminis augmentum, sed spiritum, vitam sempiternam, gaudium perenne promissum exhibet nobis intercessione sua. *hunc pontificem respiciamus* Ebr. III, 1. hoc est, eius sacerdotium diligentius nobis reuocemus immo exemplo vestigiisque eius insistamus. *Accessus ad thronum gratiae* non nudo intuitu sed aditu mentis viriumque animi expletur. Ipse virtutum magister optimus nobis *ὑποβραμιον* relinquit, quens 1 Pet. II, 21. *discite*, hortatur, *a me*. Matth. XI, 29. „sic Christus summus pontifex prius sese sacrificauit factus omnibus filiis suis exemplum, vt premant vestigia eius sacerdotio legis cum omni cultu suo perfectissime implero, per hoc nouum sacerdotium et cultum eius. h) Orauit misericordia, vt oraret miseria, orauit me- dicus, vt oraret aegrotus, orauit iudex parcere desiderans, vt reis indulgentiam quaerat. Intiger nos mediatoris et aduocati nostri Iesu *φιλανθρωπία* et intercessionis efficacia. Semper is viuitt, vt in-terpellat pro nobis. i)

G 3

§. LXXXV.

b) Ita LUTHERVS tom. Ien. fol. 445. b. et fol. 443. a.

i) AVGVSTIN. serm. 29. tom. 10. p. 115 MELANCHTON in Rom. p. 225. esset aduersus pontificatum Christi si existimaremus, eius intercessionem inuicem esse, et si nostram inuocationem non adiungeremus ad eius intercessionem.

§. LXXXV. Moris antiqui erat, quo, quamdiu Aaron in adytis offerbat, populus foras Deum adoraret Sir. L, 19 - 24. hunc et nos imitemur. Beneficia officiaque arcto inter sese vinculo gaudere solent; beneficia, quae gratiae vires suppeditant manu quasi nos ad officia ducunt. Suauissimum Iesum nostrum haud piget pro nobis patrem compellere, quare nos nostrae salutis causa id praetermittimus? eius suspiria nunquam cessant, cur nostra suppressimus? Quoad vixit in terris, vota eius deuota semper viguere in nostram salutem nec desiderantur adhuc; nos vero pauperrimi preces negligimus, quibus destituti, destituti sumus quouis bono, quod iis consequi possemus, deberemus. Ipse orabat non propter aliquam necessitatem, sed, ut vel precam nobis dignitatem commendaret; oratio est census subiectionis. k) Erubescat igitur pigritia nostra! euanescat tepidus languor! rogemus, quaeramus, pulsemus fores caeli et accipiamus, quo gaudium nostrum sit perfectum Matth. VII, 7, 8.

§. LXXXVI. Et quid dicam? verus Christi sectator non pro se, sed et pro aliis preces adolere tenetur. Eadem nisi me omnia salunt, ratio est, quare nomine regalis sacerdotii fideles praedicantur 1 Petr. II, 9. Apoc. I, 6. qui se DEO tradunt, Exod. XIX, 22. Leuit. X, 3. qui offerunt holocausta spiritalia Deo grata 1 Petr. II, 3. „Hic verus cultus est, in quo mens colentis seipsam Deo immaculatam victimam sistit l) et sicut omnes Christiani dicimus, „propter christum; sic omnes sacerdotes, quia membra sumus „vnius sacerdotis. Hinc Ebr. IV, 16. *μαρτίαν* est oppositum assensui languido et recessioni ad aliud medium iustitiae; nec id „omne negotium pontifici tribuit, sed et ipsi ut officiosi sumus, „deposcit, habet utique ille peragendi potestatem, si modo nos fuerimus digni, in quos beneficia conferat. m) Potior pars cultus diuini

A) Pie huc GERHARD. medit. sacr. 24. p. m. 160. quo cum conf. HERRNSCHMIDT de peccato aedinae p. 10. §. 3. p. 32. §. II. seqq.

l) LACTANTI. de vero cultu lib. 6. cap. II, 13. p. 402. ibid. lib. 6. cap. 1. §. 7. 12.

m) AVGVSTINVS de ciuitat. Dei c. 20. fol. m. 277. ORIGEN. hom. 9. in exod. c. 26. fol. 91. ad hunc modum homo noster interior Deo pontifex adornatur, ut introire possit non solum in sancta; sed et in sancta sanctorum: ut possit adire propitiatorium, vbi sunt Cherubim, et inde apparere ei Deus. conf. sis huc SPENERI tractat. vom geistlichen Pötesterthum; WERNSDORFF. disp. de regali fidelium sacerdotio. SCAIVER. Seelen Schatz Part. IV. conc. 15. §. 12. fol. 551. §. 10. FORST. theolog. viatorum lib. 4. 50. Betrachtung.

vini in licandis hostiis consistebat; qualis esse iam debet *largis*
nos nostra? *ut sistant corpora hostiam, vinam, sanctam DEO,*
accipiamque Rom. XII, 1. *ut offeramus labiorum fructum nomen da-*
mini celebrantia Ebr. VIII, 15.

§. LXXXVII. Tertullianus ²⁾ de se ac ceteris Christiano nomi-
 nini addictis testatur: oramus pro statu saeculi, pro rerum quiete.
 Id quod Paullus et suis commendat 1 Tim. II, 1. *adhorror primo*
omnium fieri deprecationes, gratiarum actiones pro omnibus homini-
bus, pro regibus et pro quovis magistratu. „Vbi vitur diuersis vo-
 cabulis ad distinctas subindicandas formas, deprecationes, quibus
 rogamus auerti mala: bonorum, quibus indigemus petitiones,
 caeque attentae; tertio intercessiones quibus aliorum incolumi-
 tatem et salutem commendamus Deo: gratiarum actiones pro Dei
 munificentia, siue nobis, siue aliis exhibita. Hac vult fieri non
 solum priuatim, sed etiam publice. ^{o)} Huc redit vocatio, huc of-
 ficium fidelium, quos princeps regum terrae, qui lauit nos per san-
 guinem tamquam pontifex, *qui fecit nos reges et sacerdotes Deo et*
patri suo Apoc. I, 6. quomodo peragitur digne hoc munus? „lita-
 bilis hostia bonus anonus, et pura mens, et sincera conscientia.
 „Igitur, qui innocentiam colit, domino supplicat; qui iustitiam,
 „Deo libat; qui fraudibus abstinet, propitiat Deum; qui hominem
 „periculo subipit, opimam victimam caedit. Haec nostra sacrifi-
 „cia, haec Dei sacra sunt, sic apud nos religiosior est ille qui iu-
 „stior, ^{p)} possem hic de psalmodia sacra, qua Deus colendus aliquid
 in medium proferre, cum maneat antiqua sententia, qui canit, bis
 orat verissima, si canatur non modula voce, sed et deuoto ani-
 mo. ^{q)} Possem de benedictione fidelium sacerdotali, qua aliis bene
 precari iubentur 1 Petr. III, 9. Matth. V, 44. quaedam commenta-
 ri; at loci angustia exclusi reuertamur ad nostrum institutum.

§. LXXXVIII. Sicuti in cultu Ieuitico ne vllum quidem holo-
 cau-

²⁾ Apolog. cap. 39.

^{o)} Optime sic explicat mentem apostoli *HURNIUS* commentar. in 1 Tim. II. cum quo *is. conf. HAMMONDVS. b. l. et. SEB. SCHMIDIVS coll. bibl. P. III. p. 345. seqq.*

^{p)} Nec ita quidem male sacerdotium Christianorum exprimit *MINVICIVS FELIX* in octauo cap. XXXII, c. 3. pag. m. 123.

^{q)} *AVGVSTIN. confes. lib. 10. c. 33. n. 3.* cum remissior lacrymas meas, quas fudi ad cantus ecclesiae tuae; et nunc ipso commoneor, non cantu, sed rebus, qua cantantur, magnam instituti huius vilitatem agnosco.

caustum Numini summo placuit, quod non respexerit Mesiam; ita nec oratio sine Christi merito grata; quae si legitima habenda, tota niti debet seruatoris intercessione. Hoc enim est *nomine eius precari* Io. XIV, 13. 14. coll. Ebr. X, 19-22. c. XIII, 15. cauta nobis hac opus est prudentia, nisi irritae abire debent deprecationes. Iesaias iam c. LIV, 14. idem docet, dicens: *adorabunt te, et in te precabuntur, quoniam in te Deus est, et non est alius Deus praeter te*, non potest igitur ille summus ac singularis Deus nisi per filium „coli. r) „ Quondam hierosolymae in templo tantum offerre holocaustata licuit, et quidem ad aram illam, quae cultui huic eruento dicata fuit; in foedere nouo Christus vnica ista ara, qua se suasque hostias offerunt, nisi per eum fit, oblatio Deo *placitura* nisi per eum creatorem laudamus, hymni vani sunt, precesque ipsae in peccatum euadunt s) sese portam, viamque praedicat, qua penetrandam in sancta bona fiducia: referit caelum, pandit adyta, „ad „eum si properamus consulendi dominum, cito audimus diuinum „responsum. r)

§. LXXXIX. At vero tamen haud sufficit monuisse, omnes Christianum nomen profitentes in hoc incumbere studium decere, quem fugit, praeter caeteris hoc esse eorum, qui idem nostro cum intercessore suscipere munus, ministros puta ecclesia duabus ministerii sacri officium absoluitur partibus. Altera, qua vices subeat fidelis oeconomus, exponens voluntatem diuinam docendo, adhortando, emendando, consolando; altera, qua pro aliis deuoto mentis cultu Numen compellat Sir. XXXIX, 8. talem se gessit Samuel, qui vt fidsissimus internuncius Dei oracula exponens *a me absit*, confessus, *cessando orare pro vobis, docebo vos viam rectam* 1 Sam. XII, 23. Probus iste rex Hiskias cultum Dei verum restitutus sacerdores aequae ac leuitas ita adloquitur: *agite, filii mei, nolite errare, vos enim elegit Iehouah, vt staretis coram eo, ipsi administrandum, vt fidei eius ministri et tibus offeratis* 2 Chron. XXIX, 11. praecorum euangelicae doctrinae proprium manet *et ora*, cum caeterorum sit protegere atque labora. Aaronis erat, nomina Israelitarum in pectore gerere, quid nos decebit? memoria nostra illi, qui nostrae fidei curaeque amandati sunt, numquam excidere debent. Oratio, meditatio,

r) LACTANT. de vera sapientia lib. 4. c. 20. n. 10. 14. 15. p. m. 326.

s) AUGUSTIN. euarrat. psalm. 108. tom. 8. col. 1265. c. coll. PICTET. moral. pag. 256.

t) THOM. de KEMPIS lib. 3. de imitat. 6. 38.

tatio, tentatio facit theologum. En prophetas! Ezech. IX, 16. 14. Dan. IX, 19. en apostolos! qui hoc numquam praetermiserunt, ita vt eorum intercessionem quouis fructu fuerit dominus concomitatus 2 Cor. XIII, 7. 9. Eph. I, 16. 17. Phil. I, 4. 9.

§. XC. Stephanus postremum halitum ducens hoc officio pro virili fungitur, pro iis intercedit, qui eum lapidibus obruunt, Act. VII, 59. et quid de istis precibus Augustinus sentit? magni aestimans „cas, „si Stephanus, ait, non orasset, nec ecclesia Paulum habuisset. „ Quid dicam de Zacharia? sacerdotii partes subiens coram Deo, templum conscendit suffitus immo preces adoleuit Luc. I, 8. 9. haud ita multo post angelus ad aram sacram stans *noli, inquit, timere, oratio audita est v. 11. 13.* quid petiit? hariolantur Iosephus et Philo: pro salute populi sui sollicitus de aduentu messiae, summi sacerdotis, qui in eius fratrumve locum sufficiendus, offerre deberet se suamque intercessionem. Priusquam clamauit, respondet Dominus: fiat! en praecursorem filium tuum! en *venit auxili-um ex Zione!* Gen. XX, 7. relatum legimus, quod Iehouah regi Abimelech suator fuerit, vt interpellationem Abrahami prophetae sollicitaret. Idem amicis Iobi consilium suppeditatur, quo orientalis sacerdotis deprecationem quaererent Iob. XLII, 8. tantam vim orationi fidei Iacobus c. V, 14. 15. tribuit, vt adiutus ea aegrotus a Domino erigatur, et si peccauerit, remissa eius debita fuerint. *Rogate, hortatur itaque, pro vobismet inuicem, quo valeatis; iusti preces nullum valent, si seriae sint. v. 16.* Idem sibi verbi praecones commendatum habeant, prementes vestigia magistri sui; quippe qui ore ac calamo fieto more profitentur se *intercessores apud Deum.* Faxit nunten benignum, vt re ipsa quoque tales simus, quorum se alii precibus dicant. Vtinam memores iugiter estemus gregis *custodes constituti die nocteque non tacentes, reminiscetes Iehouae, ne sit silentium nobis Ies. LXII, 6.*

§. XCI. Quam longissime autem a recto veritatis tramite aberratam, si dixerim, mediatoris nostri preces nobis in exemplum tantum esse fufas; certum potius, immo certissimum manet, illas, sicut caetri eius actus, meritorias existere, obtulit eas in suauiissimum odorem et adhuc offert. Insana sane vecordia laborant, qui secus sentiunt. Quum pontifex summus veteris pacti pro populo victimas parauit, atque intercessit, num haec cuncta in exemplum perfecta putabis? minime, obiciies, sed vt gregem Deo conciliaret. Quid praedicabimus de nostro sacerdote? isne interpellat, vt nobis modo relinquat quoddam illustre praescriptum? absit. Sanctorum nisi

H

pre-

preces irritae abierint pro aliis fusae, si Paulli suspiris omne navigantes suam conseruationem debeant, quibus interitu crepti Act. XXVII, 24. si intuitu fidei non minus quam orationis supplicis basilantium sanatus fuerit paralyticus Matth. IX, 2. si Mosis intercessione totus populus in gratiam receptus Exod. XXXIII, 17. Quid de efficacissima potentissimaque aduocatione summi *Θεωδωρου* con-

§. XCII. Haud denegant alias Sociniani, Christum ducem esse beatitatis et potestatem nactum, nos saluos reddere. *u)* Qui vero, ex iis quaerere liceat, hoc factum? vtrum coactione physica, quod inficias eunt; an merito, quod sacrae pandectae docent, an praecipis atque exemplo? hoc omnibus viribus euincere fatagunt. *x)* At, ne ex oraculis diuinis iam argumenta proferam, quibus vanum id somnium profligetur, hoc eos tantum monebo: si Iesus nos redimere potuisset praecipis atque exemplo, quid opus fuisset eius incarnatione, passione, morte assiduisque, quibus nobis beneficia competiret, precibus? Exempla profecto non defuerunt; quanta nos nubes testium circumstat! Ebr. XI, 2. desiderantur adhuc exempla pietatis, sanctimonii, martyrii, deprecatorum? raree, regeris, aues! Dominus ipse queritur: *quae suus virum qui sepires sepe, et stantem in fractura coram me pro terra, ne dissiparem eam* Ezech. XXII, 30. at tamen *nouit suos* 2 Tim. II, 19. Vt denique dicam, quod res est, nonne turpe dictu foret, si quis nugaturus sit, Aaronem hostias ac preces Die magno hilastico obtulisse, idque egisse vt exemplum praeberet suis?

§. XCIII. Altioris indaginis hanc rem esse, vel Paullus autor est, *Christus*, docens, *seipsum tradidit pro nobis in oblationem ac vi-* *stimam Deo in odorem bonae fragrantiae.* Eph. V, 2. quorum verborum sensus ex intimis mosaicarum legum eruendus. Hoc erat boni odoris sacrificium, super quod oleum fundebatur, Leuit. II, 1. et thus simul adponebatur v. 15. cuius odorem sacerdos adolebat, vt sit oblatio ignita Iehouae v. 16. thus autem doctis solum modo adiciebatur et panibus faciei Leuit. XXIV, 7. mincha ac *suavia* talis Christus existit, cuius precum *suavia* coram facie patris seu odor fragrantiae atque *suauissimos* adhuc viget. Maioris idcirco pretii id aestimemus. *Videte idem apostolus tradit, quantus hic sit, cui deci-*

u) Vid. DEMOCRITI Entdeckung pag. 175. 176.
x) Id. im hellen Glanz quaeft. 83.

decimae dandae? Ebr. VII, 4. 7. 7) decimae honoris cultusque decens Ebr. XIII, 15. Io. V, 22 - 27.

§. XCIV. Decima pars cuiuscunque praedae nec Melchisedeco Gen. XIV, 20. nec oblatorum sacerdotibus leuitisue denegata fuit Leuit. II, 10. Num. XVIII, 24. quas decimas nostro nos pontifici, patrono aduocato perfoluemus? eius nomine omnia genua flectantur eorum, qui in caelis, in terra, et sub terra sunt, omnesque linguae „confiscantur, quod ille sit Dominus Phil. II, 9. „Christus oratur a nobis, vt Deus noster, orat in nobis vt caput, pro nobis vt sacerdos, 2) adoratur ab omnibus angelis Ebr. I, 6. a diis Psalm XC VII, 7. eo, quo pater reuerentiae cultu, colendus, cur data est „omnis potestas, honor, regnum Act. VII, 59. c. IX, 14. „orare „patrem in nomine Christi, proposito scilicet ipsius merito et intercessione, est inuocare Christum. Ergo est inuocatio sanctorum, „quando oro, vt Deus sanctorum meritis et precibus concedat, vt „in omnibus protectionis ipsius muniamur auxilio., a) Ara sane Iesu nostri cum numquam vacua diurnis nocturnisque amoris ac precum flammis alatur, quare ignis deuotae mentis erga eum tam facile nobiscum existinguatur? Leuit. XVII, 13. 1 Cor. XVI, 22.

§. XCV. Debito pro dolor! hoc cultus honore nefandum in morem priuare eum illi allaborant, qui vel denegant plane diuinitatem eius naturam, validissimum sacrificium, intercessionisque virtutem, vel in dubium vocant. Qua quaeso ratione ii seruatorem digne adorare possunt, qui cum nudum hominem, vel Dei nuntium ac prophetam habent? b) et quamuis hi sese, id agere, simulent; tamen aut hypocritae aut idololatrae laruam induunt. c) Diuina Christi gloria, gloria inquam, filii Dei vnigeniti, eius merito sufficientissimo,

H 2

7) Merito ergo ex his precibus colligit Paulus h. l. Melchisedecum Abrahamo *superiora* hoc est, honoratiorem fuisse: nam populus non benedicebat sacerdotibus, vt sacerdotes populo. CLERICVS in Gen. XIV, 19. p. 128.

2) AUGUSTIN. ita in Psalm. 85, scribit, cum quo conf. Augustan. confess. artic. 21. artic. Smalcald. p. 130. et declarat. formul. concord. p. 779. edit. RECHENBERG.

a) CHEPMNIT. concil. trid. p. 2. fol. 193.

b) Vid. Catechism. vacou. sect. 4. c. 1. sect. 7. pag. 175.

c) Hoc dudum animaduertent HOORNEECK adparatu in controversias et disput. Socinianar. tom. 1. pag. 74. SCHERZERVS in colleg. anti-socinian. et alii coll. D. WALCHII Religions: Streitigkeiten zwischen der Lutherischen Kirche part. 4. c. 3. S. 169. pag. 443.

tissimo, quo intercessio nititur, sublato, corrui totus salutis ordo. *d*) O vos omnium miserrimos! quis vos malo, quis vos perniciē liberabit? quam minime ex confortio, sed ex lapsu contraxistis Rom. V, 12. quis vobis veniam peccatorum merebitur, meritum carissimū seruatoris eiusque interpellationis valorem si reieceritis? quale supererit, hoc nauci habito, sacrificium? quamdiū hoc vnicū fundamentum salutis iactum non agnoueritis, in Christi scētorum numero minime recenseri poteritis. *e*)

§. XCVI. Nec vero minus eodem cultu seruatorem orbant, qui eius in locum vicarios sufficiunt, angelos, puta, sanctos sanctasque, quibus causas commendant, cum tamen sacerdos noster nullum agnoscat. Atro iam notauit lapillo Paulus Coloss. II, 18. 23. *ἀγγέλους τῶν ἀγγέλων*, quam siue Simoniani *f*) siue Cerinthiani *g*) solebant exercere; et fideles ab angelis creatis ad non creatum manu quasi ducit c. III, 17. Deo, præcipiens, et patri gratiarum actionem offerre per ipsum non per angelos. *h*) Et quamuis superstitio hæc deinde fuerit reuocata ab sic dictis angelicis; *i*) damnata tamen in synodo laodicensi anno 365. Angelis aequae ac Sanctis honorem non denegamus, *k*) sed eum qui soli Deo debetur, seu cultum religiosum nec eis nec sanctis relinquimus Matth. IV, 10. Angelos, sanctos Dei ministros adamamus, eorum virtutes ac sanctitatem admiramur, in quouis angulo angelum reueremur, at mediatores eos habere nequimus, nec ideo adorandi, qui cultus Christo reseruandus.

„Stat

- d*) AMBROSIVS: filius Dei assumta carne homo natus est, vt mediator Dei et hominum homo esset Christus Iesus; id est, non sine diuinitate, quia in Deo homo erat, et in homine Deus, vt ex vtroque esset mediator et vtrumque conciliaret.
- e*) Vid. omnino CALOV. Socinianismo profligat p. 28. et 278. eiusd. LL. theol. tom. 1. p. 199. SCHERZER, colleg. antiphon. disput. 45. p. 411. BERND vom hohen priesterlichen Amte Christi pag. 186. 187.
- f*) Vt vult OVIL. CAVEVS antiquit. apostol. in vita Pauli cap. 9. §. 2. p. 196. et BEVEREGIVS not. ad concil. laodic. synodic. tom. 2. p. 196. KROMAYER. theol. polem. art. 4. thes. 18. p. 300.
- g*) Ita censente ITTIGIO de haeres. scēl. i. c. 5. §. 5. p. 53. ex IRENAEI lib. 1. cap. 20. 25.
- h*) Conf. sis THEODORET. in Coloss. tom. 3. oper. pag. 355 - 359. citat. 2. D. EFDDEO institue. theol. pag. 430. seqq. et GOTTFR. OLEARIVS de adoratione Dei patris per Iesum Christum. Lips. 1708.
- i*) AVGVSTIN. de haeresib. cap. 39.
- k*) Vid. arucub. Smalcald. p. 310. 311.

„Stat filius, vt cum Auguftino loquamur, ad deprecandum pro no-
 „bis, et fedet ad iudicandum. Semper igitur filius Dei vtroque mo-
 „do invocandus est cum patre ac spiritu fancto, vt Deus dator
 „bonorum, et vt vnicus mediator miffus ac intercedens. „

§. XCVII. Ad fanctorum inuocationem quod attinet, ad ec-
 clesiae annales hic non recurrere libet, anquirens illius originem.
 Quis enim tam ignarus, quia fit doctus, opinionem hancee vanam
 iniquitate temporum sensim irrepfisse, qua fanctorum preces, quas
 post mortem pro ecclesia fundant, efficaciffimas existimantur. Ita
 iam Origenes sibi perfuafit, caelites vna cum viuentibus in terra De-
 um adorare, cui adfentit Cyprianus aliique. Et quamlibet hi mar-
 tyres non adorandos esse, immo ab graui hoc errore primitiuum
 coetum longe abfuisse vel Ignatius, Iustinus, Athenagoras compro-
 bent; attamen aucta posthac in dies illorum veneratio, ita, vt ifto-
 rum interpellationem electorum relictis in viuus profuturam duxer-
 rint, quorum opera quiduis facile a Deo impetraretur. 1) Nihil ibi
 supererat, quam, vt perfuasio accederet, fanctos preces viuentium
 audire. Vbi non defuit occasio, quam praebuerunt patrum quidam,
 Basilius, Gregorius, Nyffenus, Nazianzenus aliique declamationi-
 bus suis iustum praene modum excedentibus, quae alias rhetoribus
 mortuos ceu praesentes adloquentibus sunt solernus. „Figurae hae
 „mox in litteralem sensum detortae sunt, quod martyrum animae
 „circa tumulos ipsorum vagari, ibique preces exaudire et miracula
 „patrae creditae, quod eorum reliquiae quaesitae, et maiori in
 „dies cultu exceptae, quod basilicae, quod oratoria in eorum ho-
 „norem exstructa, quod festa solemnia ipsis dicata, quod eorum
 „denique patrocinium et apud Deum deprecationes studiose ambi-
 „tae, illa degeneris christianiffimi et reuocati velut postliminio eth-
 „niciffimi indicia fucere. m)

§. XCVIII. Verum enim vero „nobis non fit religio cultus ho-
 „minum, quia si pie vixerunt, non quaerunt tales honores. Non
 „fcriptura docet, inuocare fanctos, quia vnum Christum nobis pro-
 „ponit mediatorem, propitiatorium, pontificem et intercessorem.
 „Hic inuocandus est, et promiffit, se exauditurum esse preces no-
 „stras,

H 3

1) Conf. RVDOLPH. HOSPINIANSVS de orig. festorum cap. 6. CHEMNIT.
 concil. vident. part. 2. fol. 193. seqq. et BVDDVS institut. theol. pag. 607.
 id. orat. de origine apostolorum in eccl. romana.
 m) Ita ALPHONS. TURRETIN. orat. de variis christianae doctrinae satis
 P. 449. seqq.

„stras, et hunc cultum maxime probat. n) Vt ad illum vnum bea-
 „tificum bonum perducereur, non multis, sed vno mediatore
 „opus erat, eo ipso ostendens, vtiq; ad illud non solum beatum,
 „verum etiam beatificum bonum non oportere quæri alios media-
 „tores, per quos arbitremur nobis peruentiois esse molienti, quia
 „beatus et beatificus Deus factus particeps humanitatis nostræ con-
 „pendium præbuit participandæ diuinitatis suæ. o) Ponas, hunc
 „vel illum, ponas, omnes martyres pro te orare, qui tamen deside-
 „rii tuæque causæ sunt ignari; nonne summi mediatoris intercessio
 „omnes cæterorum antecellit? tanto valore, tanta preces offert omni-
 „scientia, quanta nemo. *Non est in alio aliqua salus* Act. IV, 12.
*nec aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos sal-
 uari fieri.* Iesus solus patronus, per quem ad thronum gratiæ acce-
 damus, ne vllum alium a Deo missum putemus; stolidi isti salute
 excidunt, qui ad alium confugiunt, ceu iudæi in Mosis et angelo-
 rum p) deprecatione fiduciam collocantes.

§. XCIX. Haud quidem ignoro, cultum sanctorum penula qua-
 dam quarundam distinctionum palliatum repræsentari; sed abeat
 infelix discriminis foetus infelici conatu exclusus inter *λατρίαι* 294
δαίμονια iam pridem a nostratibus explosus! q) abeat manca illa par-
 titio inter mediatorem redemptionis et intercessionis iamdudum pro-
 fligata; r) abeat hinc thronus angelicus, marianus, alias thronus ap-
 pellationis dictus, quo ab omni grauamine fugiendum ceu ad sa-
 cram aram; abeat thronus reliquiarum ficticius, quo migrandum;
 abeat omnes isti imaginarii patroni, qui causas suscipiant. Vni-
 cum thronum gratiæ Ebr. IV, 16. vnicum *παράκλητος* nobis oracula
 Dei commonstrant. Eitne benignissimus noster aduocatus durior,
 rigidior sanctis? *ad me, vocat, venite, neminem eiuciam* Io. VI, 37.
 eiusque

n) AVGVSTIN. de vera religione cap. 55.

o) Idem de ciuit. Dei ad MARCELL. lib. 9. cap. 15. p. m. 851. AVGVSTIN.
 confes. aric. 21. p. m. 19. 310. 256.

p) CHRIST. GERSON in Widerlegung des Jüdischen Talmuds p. 327.
 der Talmud (Berach fol. 119.) und R. Bechai schreiben: Der Großfürst
 Michael ist dazu beordert, daß er täglich für das Volk Israel be-
 te, und auf dem himmlischen Altar für sie opfere, unter welchen doch
 andre den Weibiam verstehen Mehor chaitim fol. 39.

q) CHEMNIT. conc. vident. part. 3. fol. 196. DALLAEVS de cultus religiof.
 obiecto lib. 1. cap. 5. p. 19. seqq. lib. 3. cap. 33. 34. pag. 540. AVGVSTIN.
 quæst. 94. in exod. cap. 9.

r) CHEMNIT. loc. cit. part. 3. fol. 122. seqq.

eiusne intercessio tam manca aestimanda, vt aliorum nobis opus sit? Laetemur, gloriemur, tripudiamus, talem nos patronum apud patrem habere, qui causam agit salutis nostrae! s) folicita mente!

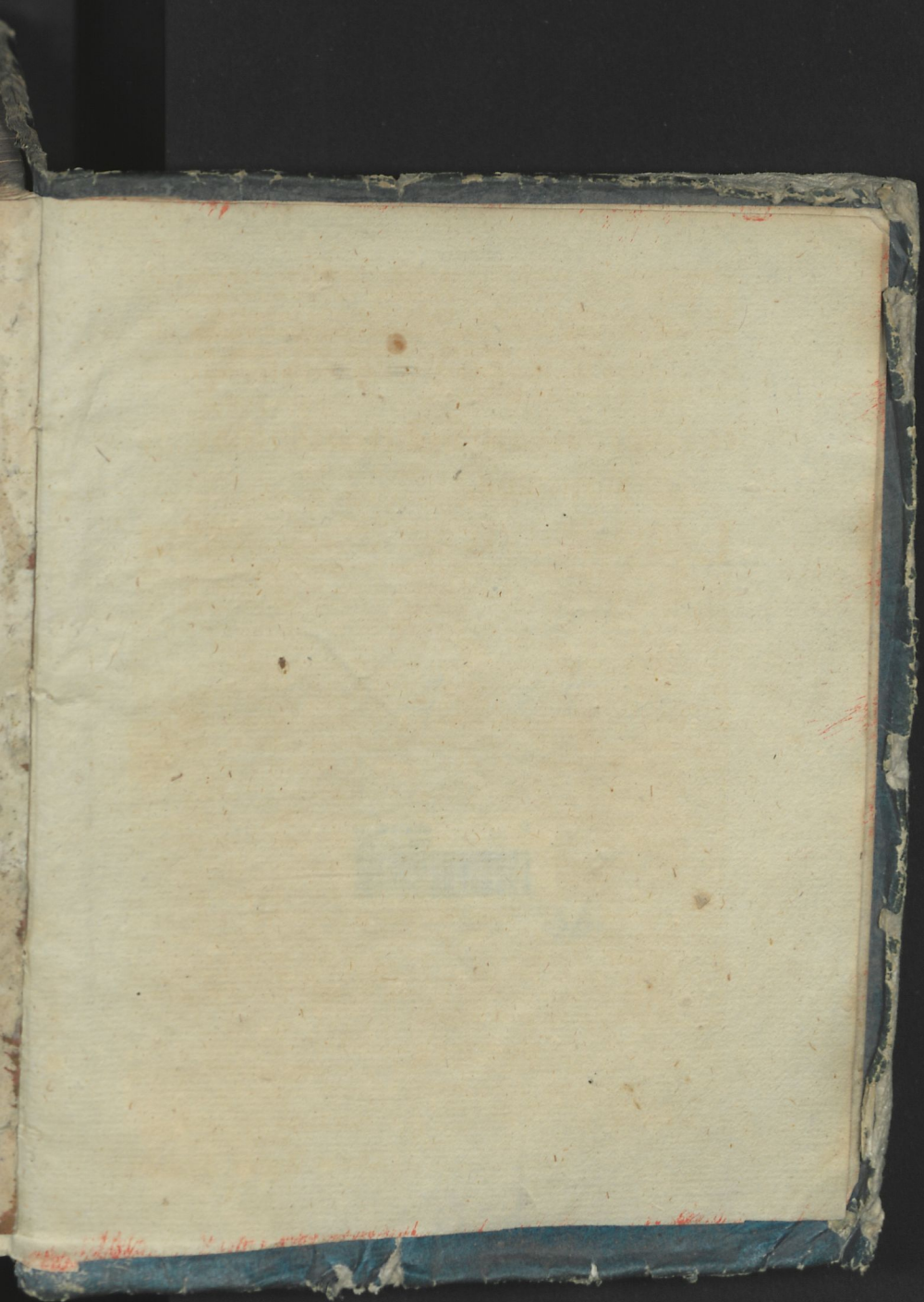
§. C. Minime vero *hauriemus aquas refocillationis e cisternis vasis, mittentes fontem inexhaustum* Ierem. II, 13. *vnus Deus, vnus mediator Dei hominumque, homo Christus Iesus, qui sese dedit in redemptionem*, 1 Tim. II, 5. 6. „vbi Paullus non tantum de mediatore redemptionis loquitur, sed discrete et hoc tractat, propter quem orationes nostrae Deo acceptae sint ad salutem, propter vnum scilicet illum redemptorem, qui semetipsum tradidit pretium redemptionis. t) O nos terque quaterque beatos! Iesus oculus est noster, quo videamus patrem, ipse vox nostra, per quam loquamur ad patrem, ipsa dextra, per quam Deo sacrificium nostrum offeramus. u) Soli huic melioris foederis sponsori, summo nostro intercessori, optimo patrono, mediatori millenis aliis longe praestantiori sit laus, honor ac gloria in aeternum,

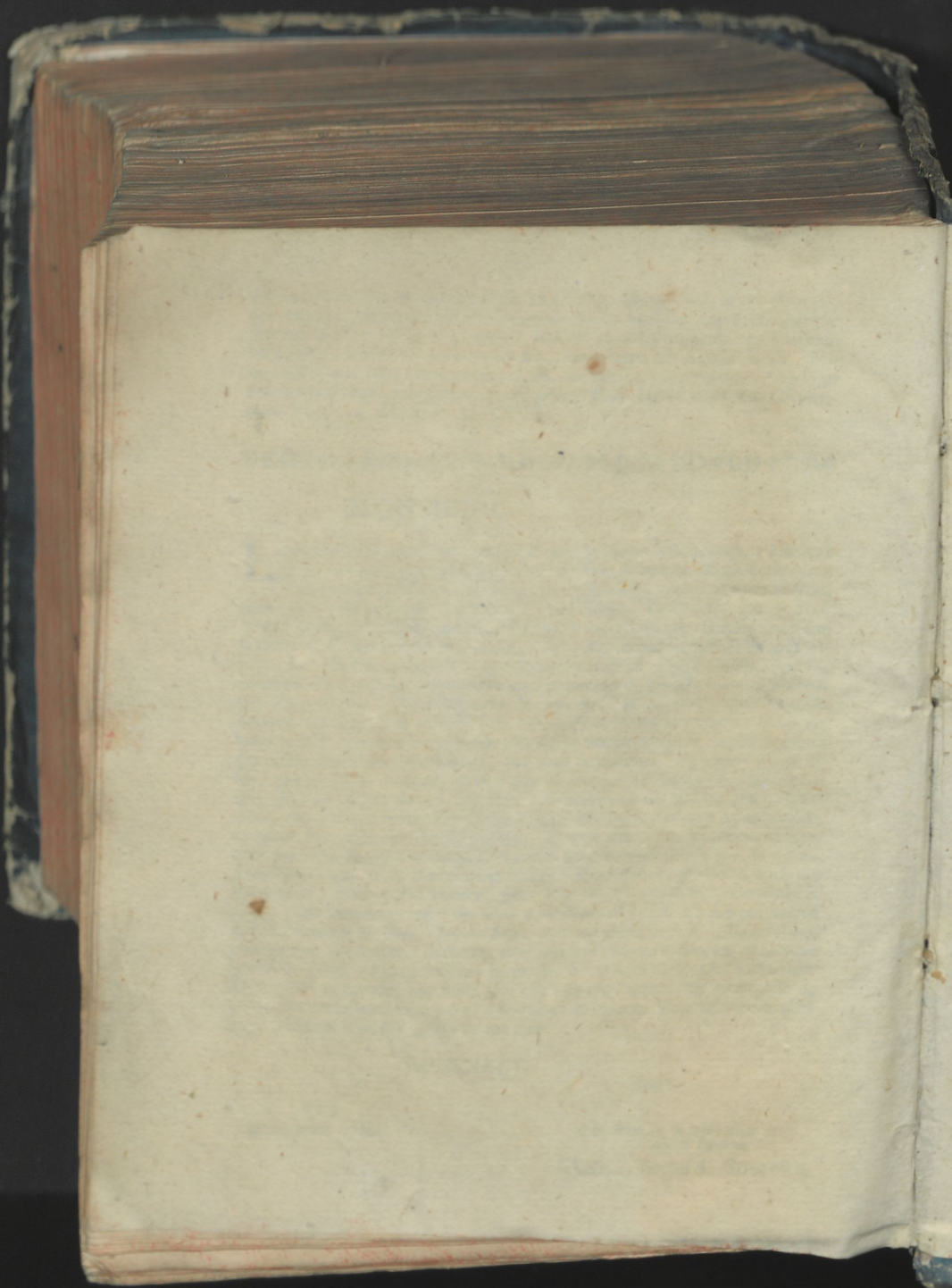
A M E N.

- o) AMBROS. de *vita beata* cap. 6. non gloriabor quia profui, neque, quia profui quisquam; sed, quia pro me aduocatus apud patrem Christus est; sed, quia pro me eius sanguis effusus est.
 r) CLEMENS. concil. irid. pavi. 2. fol. 188. seqq.
 u) Ita quoque AMBROS. *libr. de Isaac et anima* cap. 8. tom. 4. pag. 232.









01 A 65 38

ULB Halle

002 933 470

3



5b.





מלאך מליץ ⁷

SIVE
DE
**INTERCESSIONE
IESV CHRISTI
SACERDOTALI**

COMMENTATIO THEOLOGICO-EXEGETICA

CVM PRAEFATIONE
IO. GEORGII WALCHII
THEOL. D. AC PROF. ORD. SERENISS. DVCIS SAXO-ISENAC.
ET MARGGRAVII BRANDENBURG. ONOLDIN. A CONSIL.
ECCLESIAST. ET CONSISTOR. CIVIVM IN HAC ACAD.
ISENAC. ET ONOLDIN. INSPECTORIS

EDITA
A
IO. IVSTO BOEHMIO
VERBI DIVINI MINISTRO.



VIENAE APVD IO. FRIDERICVM RITTERVM
A. O. R. M DCC XXXIX.